

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Andra kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 28 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21, den 22 och den 25 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å kammarens bord vilande propositionen, nr 211, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit.

Vid härfpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 2 mom. samt 7 och 31 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m. hänvisades propositionen, i vad angick de av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslagen, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 234, med förslag till förordning om rätt att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond;

till statsutskottet propositionerna:

nr 238, angående anslag till förlagskapital för clearingkassan för smörjmedel; och

nr 240, angående räntan å egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

§ 3.

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner; nämligen

nr 307, av herrar *Ericsson* i Kinna och *Andersson* i Tungelsta; samt

nr 308, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, statsutskottets utlåtanden nr 70—80 och 82—85; bevillningsutskottets betänkanden nr 17—19; bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 30—35; första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 21—31; andra lagutskottets utlåtande nr 22; jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27; andra särskilda utskottets memorial nr 1 samt tredje särskilda utskottets memorial nr 1.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 16.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hedqvist m. fl.*, nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.;

herr *Nilsson* i Landskrona, nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter;

herr *Svedman m. fl.*, nr 311, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210;

herr *Carlström m. fl.*, nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.; samt

herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*, nr 313—315, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Einar Johansson, Kalmar, på grund av halssjukdom är hindrad att inställa sig till riksdagsarbete under tiden från och med den 29 april till och med den 5 maj 1942, intygar.

Kalmar den 28 april 1942.

Yngve Wigh,
leg. läk.

Stockholm den 28 april 1942.

Riksdagsmannen Fredrik Sundström, f. 1886, är på grund av akut luftrörskatarr och hjärtsjukdom, oförmögen till tjänstgöring under minst 3 veckor intygas.

Stockholm som ovan.

Gustaf Myhrman.

Kammaren beviljade herr Johansson i Kalmar ledighet från riksdagsgöromålen under 7 dagar från och med den 29 april och herr Sundström i Vikmanshyttan tills vidare från och med den 30 april.

§ 2.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 239, angående anordnande av reservstation m. m. för telegrafverket; och nr 242, angående anvisande av ytterligare medel för utlämnande av krislån.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

I enlighet med kammarens därom den 22 innevarande april fattade beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen

herr <i>Andersson</i> i Prästbol	till revisor	med herr <i>Olsson</i> i				
				<i>Mellerud</i>	som suppleant,	
› <i>Björklund</i>	›	›	›	<i>Ward</i>	›	›
› <i>Carlström</i>	›	›	›	andre vice tal-		
				mannen <i>Öster-</i>		
				<i>ström</i>	›	›
› <i>Gardell</i>	›	›	›	<i>Westman</i>	›	›
› <i>Lövgren</i>	›	›	›	<i>Paulsen</i>	›	›
› <i>Persson</i> i Falla	›	›	›	<i>Svedman</i>	›	›

var och en med 127 röster.

§ 4.

I enlighet med kammarens därom den 22 innevarande april fattade beslut företogos val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Falkenberg,

» *Andersson* i Löbbo,

» *Bergström*,

» *Carlström*,

» *Danielsson*,

» *Fast*,

» *Hagberg* i Malmö,

» *Hall*,

» *Hilding*,

» *Hällgren*,

» *Isacsson*,

» *Janson* i Frändesta,

» *Kyling*,

» *Liedberg*,

» *Lindmark*,

» *Mattsson*,

fru *Nordgren*,

herr *Olsson* i Mellerud,

» *Paulsen*,

» *Persson* i Tidaholm,

» *Skoglund* i Doverstorp,

» *Svensson* i Grönvik,

» *Vougt* och

» *Westman*,

var och en med 103 röster; samt

suppleanter:

fru *Gustafson*,

herr *Mårtensson*,

» *Ericsson* i Ätvidaberg,

» *Wiberg*,

» *Sundqvist* och

» *Nilson* i Spånstad,

var och en med 81 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 3 och 4 här ovan omförmälda valen.

§ 6.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Thorell till mig framställt följande fråga:

Svar på interpellation. (Forts.)

Avser herr statsrådet att vidtaga sådana åtgärder, att de av landets jordbrukare, som äro i behov av draghästar, kunna i så stor omfattning som möjligt erhålla sådana från armén för nu kommande vårbruk eller för längre tid?

I anledning härav ber jag att få anföra följande:

Det är givetvis av största vikt för vår folkförsörjning, att jordbrukets behov av draghästar för vårbruket i görligaste mån tillgodoses. Interpellanten har erinrat om att under den gångna beredskapstiden hästar, som tagits i anspråk för arméns räkning, tidvis utackorderats till sina gamla ägare eller till andra fodervärdar, huvudsakligen jordbrukare, som fått använda dem mot vård och utfodring. Det har här i regel varit fråga om hästar, som funnits vid depåerna och alltså icke behövt tagas i anspråk för beredskapsförbanden. Ehuru redan förut bestämmelser meddelats härutinnan, har chefen för armén nyligen utfärdat en särskild order om att hästar tillhörande depåerna skola utackorderas i så stor utsträckning, som utbildningens och tjänstens i övrigt krav tillåta. I ordern har inskräpts, att utackordering skall ske även under kortare tidsperioder, då behovet av hästar vid depåerna tillfälligtvis är mindre. Utackordering skall i förekommande fall ske efter samråd med vederbörliga kristidsstyrelser eller kristidsnämnder, och vederbörande depåchefer ha beordrats att omedelbart meddela kristidsmyndigheterna uppgift om de möjligheter till utackordering, som föreligga.

De bestämmelser, som jag nu berört, avse de hästar, som ej tillhöra de i tjänst varande fältförbanden. Emellertid torde jämväl dessa förbands hästar i vissa fall kunna avstås för användning i jordbruket. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:tt bemyndigat militärmyndigheterna att, i den mån så är möjligt utan eftersättande av den militära verksamheten, enligt överbefälhavarens bestämmande tillsvidare på vissa villkor ställa hästar med fordon, selyg och kuskar ur fältförbanden till jordbrukares förfogande för medverkan vid vårbruk, höskörd och stråsädesskörd. Även i här avsedda fall ha förbandscheferna ålagts att samarbeta med vederbörande kristidsmyndigheter.

Givet är, att under nu rådande förhållanden det militära behovet av hästar måste tillfredsställas i första hand. Emellertid torde genom här berörda bestämmelser jämväl jordbrukets behov av hästar kunna tillgodoses så långt detta överhuvud taget är möjligt utan eftersättande av den militära beredskapen. Jag kan emellertid avslutningsvis framhålla, att antalet hästar, som för närvarande tages i anspråk för militära ändamål, i förhållande till landets totala hästtillgång är relativt litet.

Härefter yttrade

Herr Thorell: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för att jag fått svar på min interpellation men ännu mera för innehållet i svaret. Av detta framgår, att chefen för armén gett order om att hästar tillhörande depåerna skola utackorderas i den omfattning, som tjänsten tillåter, och att sådan utackordering under vissa betingelser även kan ske för kortare tid. Vidare har bestämts, att hästar med selyg, fordon och kuskar skola under vissa villkor av fältförbanden ställas till jordbrukarnas förfogande.

De vidtagna åtgärderna, som vittna om statsrådets och övriga myndigheters förståelse för jordbrukarnas svårigheter i berörda avseende, ha hälsats med stor tillfredsställelse av många fodervärdar, som redan fått avhämta hästar vid truppförbanden, eller fått meddelande om att de under närmaste framtiden kunna påräkna att utfå sådana. Tråkigt nog är behovet betydligt större än tillgången. Att även selar få medfölja de hästar som utlämnas från fältför-

Svar på interpellation. (Forts.)

banden är synnerligen förståndigt och för båda parterna fördelaktigt. Då hästarna få dra i arméns selar som avpassats för deras storlek, undvikes bl. a. seltryck, som många gånger skulle uppkomma, då ej passande sele tillhörande fodervärden måste användas. Att även kuskar ställas till jordbrukarnas förfogande för medverkan vid vårbruk och skörd är en åtgärd av största betydelse, men då frågan om manlig arbetskraft till jordbruket tidigare och i annat sammanhang diskuterats i riksdagen skall jag inte nu närmare gå in på densamma.

De av statsrådet omnämnda åtgärderna beträffande hästarna ha inte bara sin stora betydelse genom deras inverkan på folkhushållningen och som ett direkt handtag åt många jordbrukare i trångmål. Sådana åtgärder ha även en stor betydelse för vårt försvarsväsen. Enligt det nya härordningsförslaget skall antalet ordinarie ackordshästar mer än fördubblas. Hela ackordssystemet står och faller med möjligheten att få goda fodervärdar för hästarna under den tid de icke äro i tjänst vid truppförbanden. Hållas hästarna i för stor utsträckning i tjänst för kronans räkning under de tider av året, då jordbrukarna bäst behöva dem, råkar systemet i misskredit och en hel del fodervärdar kommer att skaffa egna hästar. I de flesta fall blir det de som bäst sköta och utfodra djuren, de icke önskvärda fodervärdarna däremot komma alltid åter.

Jag hyser största respekt för statsrådets uppfattning att försvarets behov av hästar under nuvarande förhållanden i första hand måste tillgodoses. Men då jag även ansåg en i rätt tid utförd sådd och skörd vara en betydelsefull försvarsfråga framförde jag min interpellation. De åtgärder, som nu vidtagits i frågan, anser jag vara väl avvägda och komma säkert till stor nytta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 309 av herr *Hedqvist m. fl.*;

till tredje särskilda utskottet motionerna:

nr 310 av herr *Nilsson* i Landskrona; och

nr 311 av herr *Svedman m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 312 av herr *Carlström m. fl.*; och

nr 313—315 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*

§ 8.

*Motioner om
ändrad ord-
ning för
utseende av
suppleant för
landstings-
man.*

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtanden, nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 111 i första kammaren av herrar *Akerberg* och *von Horn* och nr 160 i andra kammaren av herrar *Pettersson* i Rosta och *Brandt* hade hemställts, »att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av kommunala vallagen och landstingslagen, att suppleant för landstingsman skall utses på samma sätt som suppleant för kommunalfullmäktig, municipalfullmäktig, stadsfullmäktig och kyrkofullmäktig».

Motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandegård, Herlitz, Björck, Nolin* och *Spångberg*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I:111 och II:160 ville för sin del antaga av reservanterna framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 47 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Nolin: Herr talman! I de motioner, som föranlett detta utlåtande från konstitutionsutskottet, hemställas om ändring av kommunala vallagen och landstingslagen i så måtto, att ordningen för utseende av suppleant för landstingsman blir densamma som för val av suppleant för kommunalfullmäktig, municipalfullmäktig, stadsfullmäktig och kyrkofullmäktig, d. v. s. att särskild suppleant icke skall utses, utan ny sammanräkning skall företagas, då avgång sker eller då hinder av något slag möter för ordinarie landstingsman att utföra sitt uppdrag.

En sådan ordning skulle givetvis bli betydligt sämre än den ordning, som för närvarande gäller. Landstinget sammanträder ju nämligen i regel endast en gång under året, och skulle nu en ordinarie landstingsman få förhinder omedelbart före en session, skulle ju ny sammanräkning icke hinna komma till utförande, utan platsen komma att stå obesatt och vederbörande partigrupp följaktligen förlora en del av sin representation i landstinget. Motionärerna ha pekat på ett fall från Örebro län, då det var ganska nära att ett parti blivit orepresenterat i landstinget bara därför att landstinget icke godkände det förhinder, som vederbörande anmält för sitt deltagande. Denne blev därför nödsakad att infinna sig till landstingets möte någon dag i slutet av sessionen.

Klart är ju, att under den period av fyra år, som nu gäller för våra landstingsmän och med den nuvarande ordningen med två suppleanter för varje landstingsman, saker och ting kunna inträffa — exempelvis sjukdom, dödsfall eller avflyttning — som göra att ett parti, som har bara ett mandat, kan komma i det prekära läget att bli orepresenterat vid landstingsmötet. Detta vore ju så mycket mera betänkligt, om saken inträffade ett år, då val skulle förrättas till riksdagens första kammare.

Utskottet har avstyrkt motionerna, men i en reservation ha några av utskottets ledamöter, bland dem jag, föreslagit en enda liten ändring i den gällande kommunala vallagen, vilken ändring går ut på att för varje landstingsman inom den A-grupp, för vilken han valts, skola företagas så många sammanräkningar för utseende av suppleanter, dock minst tre, som A-gruppen erhållit platser. Ändringen innebär sålunda endast att uttrycket »minst två» utbytes mot uttrycket »minst tre». Med denna lilla ändring av 47 § kommunala vallagen skulle man kunna förebygga en situation som den motionärerna här pekat på.

Då det nu icke finns möjlighet att med ett så enkelt medel som den av reservanterna föreslagna anordningen, vilken dock endast har avseende å den sammanräknande myndigheten d. v. s. länsstyrelserna, råda bot på ett missförhållande, som är allmänt känt, kan jag för min del icke finna annat än att det är klokt att vidtaga denna lilla ändring i förevarande paragraf. Med hänsyn till det olämpliga i att nu yrka bifall till reservationen, vars förslag icke varit uppe till ordentlig diskussion i konstitutionsutskottet, ber jag, herr talman, att få hemställa om återremiss till utskottet av här föreliggande utlåtande.

Motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman.
(Forts.)

Herr **Fast**: Herr talman! Den motion, som utskottet i detta utlåtande besvarar, är ju tillkommen till följd av en olyckshändelse, som höll på att inträffa, men som icke inträffade. Det är det enda fall, såvitt jag känner till, under hela den tid landstingslagen funnits till, då något behov av en sådan bestämmelse, som motionären föreslår, förelegat. Men icke ens i detta fall skulle sådant behov förefunnits, därest man ifrån valledningens sida hade beaktat de möjligheter, som det nuvarande valsystemet skänker, nämligen att använda sig av den spaltade valsedeln, sålunda med två namn till höger för varje rad på vänstersidan. Kan det vara någon anledning för riksdagen att ändra en vallag på så lösa boliner och när icke starkare skäl ha kunnat förbringas? Det är visserligen sant, som utskottet här säger, att vår vallag kan behöva en översyn, och då bör man taga upp detta spörsmål i ett sådant större sammanhang, men icke förfara på det sättet, att man först gör en liten ändring, som icke är särskilt övertänt och som överhuvud taget utskottsmajoriteten icke vill vara med om, för att sedan efteråt göra en revision av våra vallagar, både den kommunala och den politiska vallagen. På det sättet brukar icke riksdagen förfara, och jag skulle icke heller tro, att den kommer att göra det i detta fall.

Om man nu bifaller det av reservanterna här framförda förslaget, som tydligen icke kan ställas under proposition därför att det ju innebär en helt ny princip gentemot den som motionärerna ha förfäktat, så löses därigenom ingalunda frågan. Reservanterna säga, att den föreslagna ändringen icke har någon inverkan på antalet namn på vänstersidan, men det är just vad den har, och det är också på den punkten, som en översyn av vallagen kan behöva äga rum. Jag erinrar om, att det får finnas endast ett visst antal namn på valsedeln utöver det antal som skall väljas, vilket givetvis påverkar antalet namn på vänstersidan.

Såvitt jag förstår ha de oroliga förhållandena till följd av kriget och krigsfaran aktualiserat den fråga, som motionen avser. Man kan inte lösa den frågan genom att bara göra en sådan ändring i lagen, som här ifrågasatts. Så enkelt är det inte utan man måste se det hela i sitt sammanhang.

Vidare har ju frågan om suppleanter överhuvud taget vid våra kommunala val vid åtskilliga tillfällen varit uppe i riksdagen. Emellertid har riksdagen hittills ställt sig avvisande, då denna fråga icke kommit upp i samband med en fullständig revision av hela vallagen. Givetvis bör ett förnyat övervägande äga rum i det sammanhanget även på denna punkt. När man sålunda nu icke, så vitt jag förstår, vare sig av praktiska eller konstitutionella skäl kan få ett bifall till den reservation, som här föreligger, vad skall det då tjäna till att återremittera ärendet till konstitutionsutskottet? Sannolikt komma samma människor att där behandla frågan ånyo. Intet nytt har inträffat, ty det förslag, som reservanterna här framfört, var under diskussion i utskottet. Men man ville där inte vara med om den anordningen, och man ansåg inte heller, att förslaget täckte det s. k. behov, som ansågs föreligga. Under sådana förhållanden kan jag inte se någon mening i en sådan återremiss, utan låt oss komma överens om att, därest en översyn av våra kommunallagar skall företagas, alla de problem därvid upptagas, som äga samband med det nu föreliggande ärendet. Jämväl en del andra ting, som under årens lopp anmält sig, böra undergå revision och omarbetning.

Med dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Nolin**: Herr talman! Herr Fast hade den stora förmånen att tala på en utskottsmajoritets vägnar, men det har inte jag, tyvärr. Emellertid säger

Motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman.

(Forts.)

herr Fast att ändringen av namnen på den vänstra sidan av valsedeln skulle bli en ofrånkomlig nödvändighet av den ifrågasatta ändringen i den kommunala vallagen. Jag kan inte finna att detta alls skulle behöva vara nödvändigt. Det behövs säkerligen ingen ändring av namnen där, ty där får förekomma ett visst antal namn. Vi kunna som exempel anta, att endast det första namnet på vänstra sidan av valsedeln går in som ordinarie ledamot och att genom två olika sammanräkningar utses två suppleanter på den högra sidan. När det då skall företagas ytterligare en sammanräkning, d. v. s. en tredje, kan jag inte se annat än att det är god tillgång på namn därför på vänstersidan. På den grund skulle naturligtvis ingen ändring av namnen behöva ifrågakomma.

Vidare säger herr Fast att reservanternas förslag var uppe till diskussion i utskottet. Jag kan emellertid inte erinra mig, att detta åtminstone nämnvärt diskuterades i utskottet. I så fall var det endast helt flyktigt.

Förslaget är enligt mitt förmenande inte ingående prövat i utskottet. Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla yrkandet om återremiss.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att förevarande utlåtande skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda förslag dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nolin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 7 återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om utlåtandets återförvisning till utskottet för ny behandling.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till utbyte av transformator vid Ulriksdals kungsgård m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till sjömättningsändamål.

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten för budgetåret 1941/42 upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; och nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Andersson** i Mölndal: Herr talman! I det svåra försörjningsläge, vari vi nu befinna oss, får skolbarnsbespisningen en större aktualitet än den tidigare haft, och behovet av en ökad verksamhet på det området kommer säkerligen att göra sig än mer gällande, allteftersom svårigheterna i vårt försörjningsläge undan för undan skärpas. Känt är också att det är synnerligen svårt på flera håll inom landet. Det finns familjer med flera barn, som nu sakna ekonomiska möjligheter att tillgodogöra sig de ransoner, som var och en har rätt att få. Dessa familjer sakna ekonomiska förutsättningar att över huvud taget skaffa nödvändiga livsmedel. Ett sådant förhållande måste givetvis medföra, att man måste hysa de allra högsta betänkligheter för utvecklingen i framtiden för de barn, som nu utsätts för umbäranden med åtföljande risker för framtida ohälsa. Man kan därför i detta läge hälsa departementschefens förslag om ökning av detta bidrag till en miljon kronor med den största tillfredsställelse, och man kan likaså hälsa statsutskottets utlåtande på denna punkt med den största tillfredsställelse. Man måste dock i detta sammanhang beklaga, att departementschefen på grund av statsfinansiella skäl inte funnit anledning att gå med på att utöka denna verksamhet till att även omfatta stadskommunerna. Det är nämligen på det sättet att detta bidrag lämnas endast till skoldistrikt på landsbygden, men för en del städer gälla fullt ut de förutsättningar, som äro uppställda i kungörelsen för erhållande av statsbidrag till skolbarnsbespisningen. Man kan ifrågasätta, huruvida det kan anses vara fullt rättvist, att inte även i stadskommun beläget skoldistrikt, som uppfyller de i kungörelsen angivna förutsättningarna, kommer i åtnjutande av sådant statsbidrag.

I det landstingsområde jag representerar finns det ett par städer, vilkas ekonomiska förhållanden äro av den karaktären, att de inte ha möjlighet att själva lämna de bidrag, som skulle vara erforderliga för att skapa en skolbarnsbespisning, vilken kunde anses nödvändig i dessa stadskommuner. Statsutskottet har också för sin del ifrågasatt, huruvida man inte nu borde gå in för att lämna rätt även till stadskommunerna att komma i åtnjutande av detta statsbidrag, men utskottet har samtidigt, på samma skäl som departementschefen anfört, nämligen statsfinansiella, inte kunnat biträda den framställning, som gjorts från en länsstyrelse i ett yttrande över denna fråga, om att stadskommunerna skulle få denna rätt till statsbidrag.

Då det inte är möjligt att framställa något annat yrkande än det statsutskottet här gjort, nämligen om bifall till Kungl. Maj:ts framställning i fråga om anslag och grunderna för dess utbetalande, vill jag endast uttala den förhoppningen, att departementschefen ånyo prövar frågan huruvida inte stadskommunerna borde bli berättigade att komma i åtnjutande av statsbidrag i likhet med landskommunerna.

Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag vill endast säga, att det är ganska naturligt att förslaget utgått från den omfattning, som de gamla bestämmelserna haft och bara ifrågasätter en fortsättning av dem. Det är också självklart, att det är framför allt i landskommunerna, som sådana förhållanden äro rådande, vilka beskrivas som villkor för statsbidrag. Skulle det emellertid visa sig, att det finns en eller annan stadskommun, där det kan råda sådana förhållanden som villkoren avse, får man väl till nästa budgetår fundera på även sådana stadskommuner.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag har begärt ordet för att meddela, att jag i statsutskottet stått mycket tveksam gentemot förslaget om ändring av bestämmelserna rörande skolbarnsbespisningen. Denna tveksamhet har jag haft, trots att två folkskoleinspektörer i Västerbotten uttalat sig för en ändring. Jag tycker att det är en mycket god princip, att skolbarnsbespisningen omfattar alla barn, och att skolmåltiderna också äro kostnadsfria. Jag anser därför att man inte utan absolut tvingande skäl bör frångå denna princip.

Jag vill erinra om att förra årets riksdag vägrade att gå med på en ändring av de nu gällande grunderna för skolbarnsbespisningen. Men nu har frågan kommit igen, och nu begär ecklesiastikministern och statsutskottet, att vi skola ha ändrat mening från i fjol till i år. Jag för min del har inte gjort detta. Jag menar, att det nog kommer att visa sig vara förenat med mycket stora olägenheter att verkställa den klassificering av barnen, varom här är fråga. Antingen kan ett skoldistrikt utesluta en del av barnen från skolbarnsbespisningen, därför att föräldrarna ha råd att själva ge barnen måltider, eller också kunna skoldistriktet ta ut en avgift för måltiderna. Jag befarar att det blir en ganska ömtålig sak inom skoldistriktet att verkställa en dylik sortering. Men även om det skulle lyckas, så kan man riskera att skolbarnsbespisningen kommer att få karaktären av en fattigbarnsbespisning. En allvarlig konsekvens härav kan bli — och det är framför allt detta som föranleder min tveksamhet — att föräldrar med svag ekonomi av missriktad ambition antingen inte låta barnen äta sin frukost i skolan eller också betala denna måltid, därför att de inte vilja vara sämre än sina grannar, ehuru de strängt taget inte skulle ha råd att betala för måltiden.

I det läge, vari frågan nu befinner sig, tror jag emellertid inte på en allvarlig framgång för ett yrkande om bibehållande av de gamla bestämmelserna, och jag kommer därför inte heller att ställa något yrkande i den riktningen. Men jag vill såsom en önskan uttala, att man har ögonen på hur förhållandena komma att utveckla sig, och att man, därest konsekvenserna skulle visa sig vara ogynnsamma, inte tövar att återgå till det system, vars principiella riktighet alla tyckas vara ense om.

I detta anförande instämde herrar *Norén* och *Jansson* i Kalix samt fru *Västberg*.

Fröken **Rosén**: Herr talman! I nuvarande för hemmen svåra försörjningsläge är skolbarnsbespisningen en oundgänglig institution. Men det räcker inte med bespisningen för skolbarn. Även barn i förskolåldern behöva få ett mål lagad mat om dagen. Departementschefen har intet haft att erinra mot att i undantagsfall statsbidrag får utgå även till bespisning av dessa barn i trakter med särskilt svåra förhållanden på livsmedelsförsörjningens område. Jag vill endast här med styrka trycka på att uttrycket »särskilt svåra förhållanden» inte får en så snäv tolkning, att bespisningen endast i undantagsfall kommer att utsträckas till förskolålderns barn. Enligt mitt förmenande bör praktiskt

Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning. (Forts.)
taget varje barnbespisning ta sikte på att tillgodose näringsbehovet hos barn i den ytterst ömtåliga åldern, innan de börja skolgången. Under förhoppning sålunda att denna anordning handhas med vidsynt och riktigt beaktande av de synpunkter, som jag nu anfört, kan jag, herr talman, ansluta mig till utskottets förslag.

Häruti instämde fru *Nordgren*.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att framhålla att såväl departementschefen som statsutskottet ha bedömt denna fråga från rent praktiska lämplighetssynpunkter. Man har inte alls på något sätt velat gå in på de principfrågor som herr Lindberg här drog upp. Detta har statsutskottet klart och tydligt sagt ifrån, och jag förstår därför inte varför herr Lindberg behöver komma med ett sådant inlägg på grundval av statsutskottets utlåtande.

Om det är något som framgått av den utredning, som blivit verkställd i denna fråga — herr Lindberg erinrade själv därom — är det just, att det under årens lopp visat sig, att vissa av bestämmelserna i den nuvarande förordningen rörande barnbespisningen ha utgjort ett hinder för denna bespisning att få den utbredning, som hade varit önskvärd. Detta framgår icke minst av de yttranden som avgivits av tvenne folkskolinspektörer i Västerbotten. Den ene inspektören säger följande: »Att barnbespisningen fått en ringa omfattning hör nämligen samman med, att distrikten finna det mindre tilltalande att anordna bespisning vid några skolor för alla barn oberoende av föräldrarnas ekonomiska förhållanden, medan ingen bespisning kan anordnas vid andra skolor av ekonomiska skäl.» Och i den andre inspektörens yttrande heter det: »På grund av författningens bestämmelser att alla barn skola ingå i bespisningsanordningen ha skoldistrikten i allmänhet icke ordnat med bespisning.» Jag måste säga, att när utredningen har givit detta vid handen, föreligga verkligen så starka praktiska lämplighetsskäl för det förslag som vi nu behandla, att man utan någon som helst principdebatt och utan någon som helst tvekan av principiella skäl bör kunna gå med på detsamma.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av väckta motioner angående ytterligare utredning rörande löneplaceringen för de vetenskapligt utbildade tjänstemännen vid statens arkiv, bibliotek och museer; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till försäkringsrådet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 106 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen att dels till Återbäring av erlagd arvsskatt i vissa fall för

Återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

budgetåret 1942/43 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 139,600 kronor, dels ock medgiva, att stiftelsen Seth M. Kempes minne måtte befrias från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I belöpande arvsskatten.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 202, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 mars 1942 — med ändring i avseende å anslagsbeloppet av det i propositionen nr 106 framlagda förslaget — föreslagit riksdagen att till Återbäring av erlagd arvsskatt i vissa fall för budgetåret 1942/43 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 184,600 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet behandlat fyra inom riksdagens kamrar väckta motioner.

Professorskan Charlotta Henrietta (Lotty) Bruzelius, född Kempe, från Stockholm, som avled den 11 januari 1941, hade genom ett den 11 december 1936 upprättat testamente förordnat, att till en stiftelse, benämnd Stiftelsen Seth M. Kempes minne, skulle vid hennes frånfälle med äganderätt överlämnas i hennes dödsbo befintliga aktier i Mo och Domsjö aktiebolag. Enligt i testamentet intagna stadgar skulle stiftelsen inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län fullfölja religiösa, välgörande, sociala, vetenskapliga, konstnärliga eller eljest kulturella syften samt främja jordbruket inom dessa län. De medel, som tillfördes stiftelsen, skulle vara fördelade på två fonder, nämligen Seth M. Kempes fond I, vars avkastning vore avsedd att — sedan minst en tiondel, högst en femtedel därav årligen lagts till fondens kapital — användas för understödjande av sådana inrättningar och ändamål, som omförmäldes i klass II av den i 19 § förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva intagna tariffen, samt Seth M. Kempes fond II, vars avkastning — efter förutgången avsättning av minst en tiondel, högst en femtedel därav till kapitalet — skulle användas till främjande av sådana syften, som avsåges i klass III av omförmälda tariff.

I den inom första kammaren av herr *A. Engberg* väckta motionen I:136 hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva stiftelsen Seth M. Kempes minne frihet från arvsskatt beträffande såväl stiftelsens fond I som dess fond II.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:37, I:117 och I:136 samt II:4,

a) till Återbäring av erlagda stämpelmedel i vissa fall för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 186,400 kronor;

b) medgiva att stiftelsen Seth M. Kempes minne befriades från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I belöpande arvsskatten;

II. att motionen I:117 i vad densamma avsåge räntegottgörelse och motionen I:136 i vad densamma avsåge Seth M. Kempes fond II icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *Bäckström, Danielsson, Lindberg* i Umeå och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

I. att riksdagen — — — I:136 samt II:4,

a) till Återbäring — — — av 186,400 kronor;

b) medgiva att stiftelsen Seth M. Kempes minne befriades från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I och II belöpande arvsskatten;

II. att motionen I:117 i vad densamma avsåge räntegottgörelse icke måtte vinna riksdagens bifall.

Aterbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna har herr Engberg i en motion i första kammaren hemställt om befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne beträffande stiftelsens fond II, som framlidna professorskan Lotty Bruzelius i sitt testamente ställt till förfogande för utveckling av jordbruket i de tre nordligaste länen.

Fonden uppgick vid bouppteckningen i april 1940 till ett belopp av 1,143,750 kronor. Av detta belopp skall i arvsskatt utgå 338,600 kronor, varigenom fondens behållning nedgår till endast något över 800,000 kronor. Enligt arvsskatteförordningen skall en fond av detta slag beskattas, och detta har statsutskottet ansett vara skäl nog för att herr Engbergs motion inte bör bifallas. Men det är ju just på grund av att arvsskatteförordningen är av denna beskaffenhet, som herr Engberg väckt sin motion. Han har nu begärt, att riksdagen, som har avgörandet i sin hand, skall ta hänsyn till de alldeles speciella omständigheter, som i detta fall föreligga och som synas honom tala för en skattebefrielse.

Fru Lotty Bruzelius, född Kempe, har under en lång följd av år genom gåvor av »Okänd» utövat en omfattande välgörenhet. Hon har bekostat uppförandet av ej mindre än sex arbetsstugor för skolbarn från ödebygden, därav en i Dikanäs i Västerbottens län och fem i Norrbottens län nämligen Vojakkala, Karungi, Hedenäset, Svanstein och Pålkem. Därigenom ha stora kostnader för sex skolhemsanläggningar besparats staten. Morjärvs kyrka i Norrbottens län har uppförts på bekostnad av fru Bruzelius.

Hon har vidare anslagit sammanlagt 30,000 kronor till främjande av trädgårdsodlingen i Västerbottens län och därmed givit impulsen till bildande av den inom vårt land enastående trädgårdsorganisation som nu omspannar hela Västerbottens län, även Lappmarken.

Dessa gåvor av den under livstiden okända givaren, fru Bruzelius, representera ett värde av mer än en halv miljon kronor.

Sedan fru Bruzelius för cirka 40 år sedan blev änka, har hon av sin vissa år mycket betydande inkomst utgivit för olika ändamål i välgörande syfte nästan allt vad hon ej behövde för egen del, ett behov som under de senare åren ej varit stort.

Så har fru Bruzelius på sin tid bekostat uppförandet av ett bostadshus i Stockholm för mindre bemedlade självförsörjande kvinnor, som här skulle beredas goda bostäder för gott pris. Avkastningen av detta hus skulle tagas i anspråk för uppförandet av ytterligare ett hus för liknande ändamål. Tre eller fyra sådana hus ha på detta sätt kommit till stånd i Stockholm.

Även i många andra fall anses fru Bruzelius ha varit givare, när en »okänd» skänkt ett belopp för något mera betydande ändamål.

Till staten skänkte fru Bruzelius i förening med två anhöriga den av dem gemensamt ägda egendomen Söråker i Västernorrlands län att användas till trädgårdsskola för Norrland. Med denna gåva ha även följt åtskilliga anslag från samma håll.

Professorskan Bruzelius donerade 1936 15,000 aktier i Mo och Domsjö aktiebolag till en stiftelse, benämnd J. C. Kempes Minne, vars uppgift skulle vara att tillgodose allmännyttiga syften. När hon avled den 11 januari 1941 förelåg ett testamente, enligt vilket hon donerade 15,250 aktier i samma bolag till ännu en stiftelse, Seth M. Kempes Minne, att fördelas på två fonder, en avsedd för främjande av kulturella ändamål och den andra för främjande av jordbruket i de tre nordligaste länen. Fru Bruzelius har föredragit att ej se sitt namn förknippat med någon enda av hennes storartade gåvor. De representera ett värde

Aterbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

av flera miljoner kronor. Varken fru Bruzelius själv eller testamentsförfattaren torde ha kunnat tänka sig, att den ena av fonderna, endast därför att den avsåg att främja jordbruket, skulle komma att berövas nära en tredjedel av sitt belopp i form av arvsskatt. Nu skall staten ta ut i skatt inemot 340,000 kronor. Till betalning härav måste tagas i anspråk avkastningen av fond II under nära fem år. Detta innebär att staten under denna tid tar de medel som denna för de tre nordligaste länens väl ömmande kvinna avsett skulle komma dessa län till godo. Det är knappast troligt att tillkomsten av donationer för allmännyttiga och välgörande ändamål kommer att främjas genom ett sådant förfarande, allra minst när det gäller en del av vårt land, som innerligt väl behöver de medel som skänkts till dess bästa.

Som kammaren finner ha fyra ledamöter av statsutskottet reserverat sig för bifall till herr Engbergs motion. Under den diskussion som fördes i utskottet gävo ytterligare tre ledamöter i anföranden tillkänna, att de ansågo det orimligt att en donation av det här slaget skulle beskattas. Jag vågar tro, att detta nog var den uppfattning, som flertalet av ledamöterna i statsutskottet hade, men de kände sig tydligen osäkra i fråga om vilka konsekvenser ett bifall till motionen kunde komma att medföra. För egen del anser jag emellertid, att här föreligga så speciella omständigheter, att det knappast kan bli fråga om några konsekvenser av för statens ekonomi nämnvärd betydelse. Ty om det i framtiden finnes män och kvinnor i detta land med samma sociala patos som fru Bruzelius, som donerade sin förmögenhet till sådana ändamål som nu ifrågasvarande donation avser att främja, skulle jag föreställa mig, att man väl även då kan finna billighetsskäl tala för att staten icke reducerar sådana donationer genom att belägga dem med arvsskatt.

Jag ber, herr talman, att med vad jag nu här anfört få yrka bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Österström*, *Lundstedt* och *Hansson* i Skediga, fru *Gustafson*, herrar *Norén* och *Mäler*, fru *Skoglund-Lindblom*, fröken *Olsson*, herrar *Andersson* i Alfreðshem och *Hedlund* i Östersund, fru *Ronnebäck* samt herrar *Jonsson* i Alsen, *Lindmark*, *Sandberg*, *Åkerström*, *Skoglund* i Umeå, *Lövgren*, *Jansson* i Kalix, *Blombäck* och *Westerdahl*.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Kammarens ledamöter ha ju redan på grund av de instämmanden, som nyss gjorts, kunnat konstatera, att den föreliggande frågan rör ett speciellt norrlandsintresse.

Jag måste emellertid för min del framhålla, att när vi haft att ta ställning till denna fråga i statsutskottets tredje avdelning och sedermera även i det samlade statsutskottet, ha vi måst se denna angelägenhet ur mera objektiv och mera landsomfattande synpunkt, och därvid ha de argument, som framfördes av reservanten nyss i hans varmhjärtade anförande, mot vilket jag icke på något sätt ämnar polemisera, i alla fall icke stått sig inför den rent sakliga bedömning, som man bör ägna en fråga som denna.

Vi skola komma ihåg, att riksdagen för tämligen kort tid sedan har fastslagit de grunder, som skola gälla rörande beskattning av donationer av här ifrågasvarande slag. Författningen, som utfärdades 1941, trädde i kraft den 1 januari i år. Kungl. Maj:ts förslag på en rad punkter, som i det föredragna utskottsutlåtandet behandlats, innebär ju, att den mildare beskattning av donationsmedel, som denna nya förordning medför, skall tillämpas även på sådana donationer, som äro gjorda före ikraftträdande av denna förordning. I den nu ifrågasvarande punkten har föredragande statsrådet framhållit, att beträffande

Återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

de donationer, som fått namnet Seth M. Kempes minne, skall den ena, fonden I, hänföras till denna mildare beskattningsform, medan den andra fonden icke ens efter de nya grunderna kan hänföras till sådana donationer, som skola få skattebefrielse. De medlemmar av statsutskottet, som stå för utskottsutlåtandet, ha ansett, att den av statsrådet intagna ståndpunkten är riktig, och vi veta icke vart det skulle föra hän, om vi just i ett fall som detta skulle göra ett undantag ifrån denna regel. Vi våga inte tro på den försäkran reservanten har avgivit, att ett sådant ståndpunktstagande inte skulle medföra några som helst konsekvenser. Vi frukta att man nog i stället kommer att dra åtskilliga konsekvenser av det. I varje fall är jag för min del inte beredd att tillstyrka förslaget; så mycket känner jag inte hela denna beskattningsform, att jag kan göra några bestämda uttalanden i det avseendet.

Vi skola, innan vi ta ståndpunkt till detta ärende, komma ihåg, att det i detta utlåtande rör sig om andra donationer på betydande belopp. Kungl. Maj:t har med iakttagande av den grundregel, som jag nyss antydde, medgivit befrielse från arvsskatt i vissa fall men icke i andra fall. Jag anser, att det möjligen skulle kunna innebära en orättvisa med hänsyn till på andra punkter i utlåtandet upptagna donationer, om man i detta fall nu skulle ur speciella norrlandssynpunkter bifalla den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet.

Däremot kan jag dock mycket väl låta resonera med mig, om det här skulle gälla att införa den principen, att donationer av detta slag, som alltså gå till allmännyttiga ändamål, avsedda att främja utvecklingen i en viss landsända eller ett visst område, befrias från arvsskatt. Men i det läge, i vilket vi befinna oss i dag, förefaller det mig som om man inte kunde uppta denna fråga till något som helst övervägande. Jag anser sålunda, att det här ifrågasvarande fallet bör bedömas med hänsyn till gällande lagstiftning i likhet med andra förekommande fall.

När jag sålunda ser på frågan ur nu anförda synpunkter, kan jag inte komma till någon annan ståndpunkt än att Kungl. Maj:ts framlagda förslag i detta avseende bör bifallas.

Jag ber sålunda, herr talman, att med vad jag nu har anfört få yrka bifall till statsutskottets hemställan i det föredragna utlåtandet.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm påpekade, att den nya arvsskatteförordningen, enligt vilken denna donation skulle beskattas, antogs så sent som förra året och trädde i kraft den 1 januari 1942. Av utskottets motivering för avslag framgår ju också, att, som det heter, »skattebefrielse icke skulle ha åtnjutits enligt den nya arvsskattelagstiftningen». Jag vill nu ställa den frågan till herr Eriksson i Stockholm, huruvida inte den omständigheten, att fru Bruzelius avled i januari 1941, alltså elva månader innan den nya arvsskattelagen trädde i kraft, skulle kunna anses vara ett ytterligare skäl till att man i detta fall bör befria donationen från arvsskatt?

Herr andre vice talmannen Österström: Herr talman! Jag tror, att alla de kammarkamrater, som under årens lopp ha lyssnat till herr Erikssons i Stockholm utomordentligt sakliga framställningar i de ärenden, som han haft att företräda i kammaren för statsutskottets räkning, denna gång tyckte sig förnimma, att han själv kände det en aning plågsamt att behöva komma med det yrkande, som han slutligen framförde å dragande kall och ämbetets vägnar. Jag kan mycket väl förstå en sådan känsla hos honom. Hans motivering var ju också uteslutande formell. Därmed har han emellertid fyllt sin plikt och kan tillerkänna kammaren, utan att det på något sätt stöter honom, rätten att

Aterbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

taga ställning till denna fråga på reella grunder och skäl. Därvidlag tycker jag, att herr Lindbergs i Umeå framställning var absolut bindande. Det är statsutskottet och herr Eriksson i Stockholm, som denna gång ha den formella rätten på sin sida, men det är herr Lindberg i Umeå och vi, som ha den reella rätten.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Ewerlöf**: Jag har tyvärr icke varit i tillfälle att höra den debatt, som tidigare förts i detta ärende, men jag tillåter mig begära ordet med anledning av herr Lindbergs i Umeå senaste anförande. Det tycktes därav framgå, att han utgick ifrån, att därest man skulle bedöma detta fall enligt den tidigare lagstiftningen, således enligt den förordning, som gällde före den 1 januari 1942, skulle det ha kunnat bedömas på ett gynnsammare sätt än vad som har ansetts möjligt enligt den nya lagen. Men det är just den gamla lagen, som är tillämplig på förevarande fall. Enligt denna lag bedömde man skattskyldigheten för donationer av denna beskaffenhet strängare än vad man gör efter den 1 januari 1942. Det framgår klart redan av testamentets innehåll, att man har utgått ifrån, att detta skulle bli en beskattningsbar donation. Det sägs nämligen där, att fonden nr I skall gå till ändamål, som finnas angivna i klass II av arvsskatteförordningen, vilken klass innehöll en viss, lindrigare skala för beskattningen av donationer till vissa ändamål, under det att fonden nr II skulle gå till sådana ändamål, som i denna tidigare förordning inrymdes under klass III i förordningen, d. v. s. ändamål, som blevo något hårdare beskattade än de ändamål, som hörde till klass II, men något lindrigare än de ändamål, som tillhörde klass IV. Testator har sålunda varit på det klara med att donationen skulle gå till ändamål, vilka enligt den vid den tiden gällande lagen skulle ha blivit på visst sätt skattebelagda.

I sammanhang med förarbetena till den nya lagen den 1 januari 1942 ansåg man sig emellertid böra gå något längre i eftergifter gentemot för välgörande ändamål gjorda donationer, och detta har lett till att enligt den nya lagen vad som tidigare beskattades enligt klass II i den gamla förordningen nu i huvudsak är befriat från skatt, under det att vad som enligt den gamla förordningen beskattades enligt klass III skall beskattas enligt nästan ordagrant samma bestämmelser enligt klass III i den nya lagen.

När det gällt att taga ställning till framställningen om befrielse från arvsskatt för nu ifrågakarande donationer, har i första hand statskontoret och med ledning av dess yttrande jämväl Kungl. Maj:t ansett, att man i sammanhang med den nya lagens tillkomst haft tillfälle att ingående överväga vilka avgränsningar man velat göra mellan å ena sidan sådana donationer, som borde beskattas, och å andra sidan sådana, som icke borde beskattas. Man kom därvid till en lösning, som efter vad jag nyss angav innebär, att Kempes fond I skulle, om den nya lagen varit tillämplig på denna donation, icke ha blivit beskattad. Vad gäller Kempes fond II har man alljämt i den nya lagen intagit den ståndpunkten, att dessa ändamål böra beskattas efter en viss tariff, klass III, i den nya förordningen.

Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t ansett, att när man så nyligen efter ingående överväganden har uppställt vissa regler, enligt vilka en sådan donation som Kempes fond I icke skulle bli beskattad, så vore det rimligt, att denna donation retroaktivt finge komma i åtnjutande av skattebefrielse. Vad däremot gäller Kempes fond II är den lagliga regleringen både enligt den gamla och den nya lagen i alla väsentliga delar densamma. Eftersom man helt

Aterbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)
nyligen både från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida prövat, huru man ville förfara med donationer i framtiden har Kungl. Maj:t icke funnit anledning att behandla denna donation gynnsammare än vad som varit möjligt enligt såväl den gamla lagen som den nya.

Det är alldeles klart, att det här gäller utomordentligt behjärtansvärda ändamål, men det kan man alltid säga om donationer, som avse sådana ändamål. som finnas uppräknade i klass III av den nya lagen. Det oaktat har man ansett, att skatt enligt en viss tariff skall utgå.

Det säger sig ju självt, att sedan vi nu ha fått en ny lag och därmed en ny avgränsning av beskattningen av donationer, så skulle det bli ganska besvärligt i fortsättningen, för den händelse man redan omedelbart efter lagens tillkomst tillskapar ett prejudikat, som innebär, att man från skatt befriar en donation, som klart faller under de bestämmelser, som gälla i den nya lagen. Varje gång det kommer en framställning från dem, som företräda en sådan donations intressen, skulle man i så fall stå villrådig, huruvida det är anledning gå utanför vad lagen i det hänseendet stadgar.

Kungl. Maj:t har med hänsyn till de skäl, som jag nu i korthet sökt redogöra för, ansett, att det är riktigast att vid bedömandet av föreliggande fall hålla sig inom den nya lagens ramar.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Herr Lindberg i Umeå ställde den frågan till mig, huruvida icke den omständigheten, att testator hade avlidit en viss ganska kort tid före den nya förordningens ikraftträdande, vore ett skäl, som man borde taga hänsyn till i föreliggande fall. På detta vill jag endast svara, att eftersom den genomförda ändringen i arvsskatteförordningen i detta fall icke betydde en skärpning utan snarare en lindring av de äldre bestämmelserna, kan ju icke tidpunkten för testators dödsfall ha något som helst inflytande på det sakliga bedömandet av den föreliggande frågan. Herr andre vice talmannen sökte avvärja mig genom att framhålla, att jag hade den formella rätten på min sida, under det att denna min formella ståndpunkt föreföll åtminstone honom vara för mig besvärande, när jag å dragande kall och ämbetets vägnar, som han uttryckte sig, yrkade bifall till statsutskottets förslag. Jag vet icke riktigt vad som kan föranleda detta herr andre vice talmannens omdöme. Jag framhöll i mitt föregående anförande, att vi inom statsutskottet ha ansett, att den grund, på vilken Kungl. Maj:t har ställt sig i den föreliggande frågan, är så fast, att vi icke ansett oss böra avvika från Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Jag kan då icke heller för min del tycka, att det på något sätt kan anses vara besvärande, när jag yrkar bifall till den ståndpunkt, som jag i föreliggande fall anser vara den rätta.

Jag vill därefter endast säga ett ord till i själva sakfrågan. Om de ärade Norrlandsmotionärerna hade väckt en motion, i vilken de med återopande av det behjärtansvärda syfte, som denna donation har, hade föreslagit, att staten skulle anslå 338,600 kronor för att öka fonden, kan man nog vara alldeles viss om att det skulle ha blivit ganska liten resonans för ett sådant yrkande i riksdagens kamrar. Vad är det emellertid för något, som nu påyrkas? Jo, det är just, att staten skall efterskänka arvsskatt enligt gällande förordning på just 338,600 kronor, alltså ett indirekt statsbidrag av denna storlek till fonden. Det är detta, jag har velat göra klart för kammarens ledamöter. Visserligen är jag för min del villig erkänna, att donationen är värdefull icke blott ur Norrlands synpunkt utan ur samhällelig synpunkt i allmänhet och sålunda värd allt det understöd, som man kan ge, men jag kommer tillbaka till det, som också statsrådet Ewerlöf nyss framhöll, nämligen att när man så pass nyligen har dryftat dessa frågor ur sakliga synpunkter och fastställt

Aterbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)

i en förordning hur arvsskatten skall beräknas, så kan man icke i ett enstaka fall, utan att detta måste få konsekvenser framdeles, gå ifrån denna grundregel. Det är därför, som jag icke blott å dragande kall och ämbetets vägnar, utan även därför att jag anser det vara en sakligt stark ståndpunkt vidhåller det yrkande, som jag förut framställde om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Mitt sista yttrande föranleddes helt och hållet av en viss formulering i herr Erikssons i Stockholm yttrande och vidare av den formulering, som statsutskottet använt, varav man kan sluta sig till att den tidigare förordningen skulle ha medgivit skattebefrielse. Jag ber emellertid nu att få meddela, att jag självfallet också tittat i den äldre förordningen av år 1914 och de där intagna bestämmelserna avseende tariff III. Jag fann därvid, att den skatteskala för gåva och arv, som där återgives, avser gåva till kyrka, kommun, landsting och hushållningssällskap. Jag trodde nu möjligen, att man kanske hade ansett det ändamål, som kempeska fonden II avser att främja, icke utan vidare kunna inbegripas under tariff III, och det var detta, som föranledde sig att ställa min fråga till herr Eriksson i Stockholm. Jag är angelägen om att betona, att frågan alltså inte innebar ett försök att med ett demagogiskt knep vinna anhängare i kammaren.

Herr andre vice talmannen Österström: Jag skall be att få säga detsamma, som herr Lindberg i Umeå nyss framhöll. Jag vill icke alls med någon artighet och vänlighet försöka ställa mig in hos herr Eriksson i Stockholm. När jag sade, att hans motivering vilade på formella grunder, hänvisar jag honom, ifall han har glömt vad han själv yttrade, till inledningen av hans första anförande, där han förklarade sig visst icke vilja polemisera mot herr Lindberg i Umeå och sade sig mycket väl förstå de synpunkter, som herr Lindberg i Umeå anförde, men sedan gick över till sakens formella sida. Det kallar jag en formell motivering för ett yrkande.

Vad beträffar herr statsrådets anförande förstår jag mycket väl, att det kan uppstå vissa svårigheter för framtiden med hänsyn till denna sak. Det är klart, att vi icke heller kunna vara blinda härför. Här gäller det emellertid ett alldeles exceptionellt fall. Reservanternas förslag är också motiverat på ett sådant sätt, att jag tycker, att regeringens representant borde kunna finna sig i, om kammaren till äventyrs skulle gå på den mindre formella linjen härvidlag. Om jag ställer den frågan till statsrådet Ewerlöf, huruvida han icke själv tycker, att förevarande fall är alldeles särskilt behjärtansvärt, så undrar jag, ifall han ändå icke kan vara beredd att erkänna, att detta faktiskt är något, som ändå skulle kunna kallas för ett gränsfall.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag instämde med herr Lindberg i Umeå och jag kommer också att rösta för hans reservation. Jag gör det därför, att jag har den uppfattningen, att det beträffande lagar av förevarande art är helt naturligt, att riksdagen begagnar tillfället, när *särskilda* omständigheter äro för handen, att dispensera ifrån lagen. Ett beslut här i riksdagen, som godkänner herr Lindbergs reservation, kan ingalunda fattas såsom uttryck för en ny laggrundsats. Det är alls icke fråga om, som man uttryckt det, att skapa något prejudikat, åtminstone icke i någon betänklig mening.

Om situationen är den, att man på grund av särskilt angivna omständigheter, som man anser föra sitt synnerligen starka språk, beslutar att den

Återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. (Forts.)
 fastställda lagprincipen just i detta fall med hänsyn till de särskilda omständigheterna — som lagen helt naturligt i sin allmänna avfattning icke har kunnat göra undantag för — icke skall tillämpas, då kan man icke säga, att ett sådant beslut skapar prejudikat för andra situationer än sådana, som just äro överensstämmande med den ifrågavarande och sålunda icke för andra situationer än sådana, i vilka man städse kan åberopa sig just på lika starkt talande omständigheter. Jag anser mig därför, herr talman, vara fullt befogad — trots det att vi ha uttrycklig lag i ämnet — att i detta särskilda fall dispensera från den i lagen uttryckta principen på grund av de av herr Lindberg anförda omständigheterna.

Är det så, att riksdagen verkligen finner dessa omständigheter vara av den behjärtansvärda natur, att reservationen bör bifallas, bör därmed överensstämmande beslut naturligtvis också fattas i varje fall, som är fullt analogt med det nu föreliggande. Någon annan konsekvens av ett beslut till förmån för reservationen kommer, såvitt jag förstår, icke i fråga.

Herr *Mosesson* instämde häruti.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindberg i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till tullverket;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förvärv av en Jämtlands fältjägerregementes lägerkassa tillhörig soldathemsbyggnad;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende ändring av förordningen om nöjesskatt, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 21 i första kammaren av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och nr 25 i andra kammaren av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att nöjesskatten helt förstatligas»; samt

2) de likalydande motionerna nr 132 i första kammaren av herr *Franzon m. fl.* och nr 187 i andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.*, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om nöjesskatt den 14 juni 1940, att entrébiljett till inhägnat friluftsområde skulle beläggas med nöjesskatt enligt taxa I, då entrébiljetten berättigade till åhörande av scenisk föreställning av musikartister oavsett att inom området jämväl funnes tillgång till dansbana, att nöjesskatt icke måtte utgå vid försäljning av tombolalotter, samt att restaurantinnehavare skulle förpliktas till erläggande av nöjesskatt för var och en, som vid danstillfällen besökte restaurant eller den del därav, där dans påginge, för den händelse blott viss del av lokalen vore till dans avdelad.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 21 och II: 25, om helt förstatligande av nöjesskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens utgård; samt

2) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 132 och II: 187, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående förordningen om nöjesskatt i de avseenden, som berörts i nämnda motioner, samt för riksdagen snarast framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits beträffande punkt 1) i utskottets hemställan av herrar *Gustaf Elofsson, Hammarlund* och *Svensson* i Ljungskile.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Såsom kammaren mycket väl kommer ihåg, väcktes vid riksdagens början en hel del motioner från samtliga partier med begäran om en utredning angående ungdomens nöjesliv och allt vad därmed sammanhänger. I samband med dessa motioner väckte vi några stycken från vårt håll en motion med hemställan om att nöjesskatten skulle helt förstatligas, därför att enligt vår mening ungdomens nöjesliv och möjligheten att sanera detta har ett visst samband med bestämmelserna angående nöjesskatten. Vi påvisade i vår motion, att det många gånger ligger så till, att kommunalmän, som kunna visa sig litet restriktiva mot dessa nöjesplatser i respektive kommuner, möta motstånd, i det att man söker inverka på dessa kommunala myndigheter att gå in för dessa nöjesplatser med den motiveringen, att kommunen i så fall får en del inkomster därav.

Nu har bevillningsutskottet gått emot motionen och säger, att frågan om ungdomens nöjesliv icke har något samband med bestämmelserna om nöjesskatten, och att man får lov att gå andra vägar för att sanera ungdomens nöjesliv. Om man läser bevillningsutskottets betänkande nr 17, kan man dock icke undgå att få den uppfattningen, att utskottet borde ha kommit till ett annat beslut än det gjort. Jag kan för min del icke finna annat än att hela detta

*Motioner
angående
ändring av
förordningen
om nöjesskatt.*

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
betänkande tydligt och klart ådagalägger, att här dock föreligger ett uppenbart syfte hos kommunerna att skaffa sig inkomster.

Bevillningsutskottet har refererat vad svenska stadsförbundet yttrat i anledning av de i ämnet väckta motionerna. Detta stadsförbundets yttrande har jag icke kunnat tänka mig vara mera cyniskt i sin argumentation för att nöjesskatten, såsom nu är fallet, skall tillfalla kommunen med hälften och staten med hälften. Såsom vi veta, var nöjesskatten alltifrån 1919, då den tillkom, en rent kommunal skatt. Kommunen fick alltså hela inkomsten. Det heter också i stadsförbundets yttrande, att med denna skatt, som tillkom i en mycket svår tid, skulle kommunerna beredas tillfälle att få en ny skattekölla, och att det finansiella läget då var sådant, att det måste te sig naturligt, att det allmänna beskattade nöjeslivet. Sedan återger stadsförbundet denna skattefrågas fortsatta utveckling, hur det vid upprepade tillfällen här i riksdagen gjorts framstötningar för att denna skatt skulle bli en statlig skatt, samt meddelar också, att början togs 1939, då på finansministerns förslag riksdagen beslöt en uppdelning av skatten, så att en del därav skulle ingå till staten, alltså bli en delvis statlig skatt, och att efter år 1940 hälften tillfaller staten och hälften respektive kommuner.

Nu ha vi i vår motion påtalat, att dessa inkomster, som tillfalla kommunerna, icke äro blott en skatt, som skall ge respektive kommuner en inkomst, utan också att denna skatteinkomst i viss mån skall medverka till att stödja olika kulturella ändamål, såsom idrott och annat. Nu säger stadsförbundet helt cyniskt, att skatten kom till i finansiellt svåra tider för att öka kommunernas inkomster men icke för att skaffa medel för olika kulturella ändamål. Vi ha talat om att dessa nöjesskattemedel skulle kunna redovisas i en s. k. kulturfond för att det från denna kulturfond skulle kunna lämnas bidrag till kommunerna för olika kulturella ändamål såsom föreläsningsverksamhet, idrott o. dyl. Mot detta säger stadsförbundet, att i tider som dessa med stigande skatter i kommunerna skulle det icke vara riktigt att dirigera inflytande nöjesskattemedel via staten till en fond för kulturella ändamål. Sedan säger stadsförbundet i slutet av sitt yttrande, att »dock må framhållas det oegentliga i att städerna i nuvarande läge skulle betala in medel till en fond, öppen för anslag till kulturella ändamål också i kommuner, som själva helt obetydligt bidragit till fonden».

Såsom vi alla torde veta förhåller det sig så, att även om vissa nöjesetablissemang ligga i en stad eller en kommun, befolkas dessa nöjesetablissemang från den kringliggande bygden. Man kan alltså mycket väl påstå, att de som bidraga till dessa stora inkomster för respektive kommuner, långt ifrån alltid äro bosatta inom den kommun, där nöjesetablissemanget ligger, utan kunna komma från helt andra håll, och att de många gånger också rest långa vägar för att komma till nöjesplatsen. Man kan alltså mycket väl säga, att det i detta fall icke är riktigt, såsom stadsförbundet anför, att andra kommuner icke bidraga till dessa inkomster.

Detta är emellertid egentligen icke pudelns kärna. Anledningen varför stadsförbundet och — jag skulle tänka mig — även utskottsmajoriteten gå emot vårt förslag, är att de anse, att det fortfarande är en skattefråga, och detta kort och gott därför — menar man — att en kommun här får in en väldig massa inkomster, som den kanske icke kunnat få på annat sätt än genom en höjd utdebitering.

Om man ser, huru detta betänkande redovisar inkomsten av nöjesskatten, säger stadsförbundet, att för år 1941 uppgingo städernas inkomster av den kommunala delen av nöjesskatten till 8,305,798 kronor 22 öre. Om vi sedan se efter i finansministerns inkomstberäkningar, finna vi, att för budgetåret

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
1941/42 beräknades den statliga nöjesskatten inbringa 10.75 miljoner kronor. Draga vi på denna städernas inkomst från detta belopp, 10.75 miljoner kronor, finna vi, att på landsortskommunerna kommit ett belopp av 2,444,202 kronor. Det ligger alltså klart och tydligt till så, att de 37 procent av befolkningen, som utgöra städernas befolkning, fått omkring 80 procent av denna inkomst, medan däremot de 63 procent, som utgöra landsbygdens befolkning, icke fått mer än 20 procent. Man kan knappast tala om en större orättvisa än denna fördelning av nöjesskatten olika kommuner emellan. Här söka statsmakterna vid olika tillfällen att företaga en rättvis skatteutjämning samt att i sådant avseende lämna bidrag till de kommuner, som äro de mest skattetyngda, men på andra vägar bidraga statsmakterna till att göra skattejämnheten ännu mer orättvis.

Övergår jag sedan till svenska landskommunernas förbunds yttrande i denna fråga, måste jag säga, att detta yttrande icke är så cyniskt eller så kategoriskt som svenska stadsförbundets, utan här sägs det, att »styrelsen står inte alldeles främmande för den tanken, att den kommunala nöjesskattens lämplighet kan diskuteras ur mera allmänna finansiella och skatterättsliga synpunkter». Ur sådana synpunkter skulle tydligen svenska landskommunernas förbund kunna vara med om att diskutera detta problem. Sedan erkänner förbundet också, att det finns en del kommuner, som av sina nöjesskatte-medel lämna bidrag »till främjande av föreläsnings- och studieverksamhet, idrottsliv och andra icke minst för ungdomens uppfostran och utveckling betydelsefulla företag». Jag tror också, att så är fallet. Men det är väl på det sättet, att kommuner, som ha dessa nöjesskatter inom sin hank och stör, ha större möjlighet att lämna bidrag till dylika kulturella ändamål, medan däremot kommuner, som icke äro så lyckligt belägna — om jag får använda det uttrycket — att de ha en dylik inkomstkälla, givetvis icke ha möjlighet att kunna lämna bidrag till sådana ändamål. Denna orättvisa är också mycket stor.

Så säger vidare landskommunernas förbund, att kommunalförvaltningen för närvarande icke har något inflytande på frågan huruvida inom en kommun det får finnas några som helst nöjesplatser eller någon nöjesindustri. Detta är riktigt, därför att riksdagen bestämde år 1934, att de kommunala myndigheterna icke skulle få ha något inflytande härvidlag. I en del av de motioner, vilka, såsom jag nämnde, väcktes vid riksdagens början, med syfte att sanera ungdomens nöjesliv, begär man emellertid, att de kommunala myndigheterna skola få något litet mera att säga till om. Nu kan man icke veta, vilket beslut riksdagen kommer att fatta, när dessa motioner komma in på riksdagens bord, men jag skulle knappast tro, att icke de kommunala myndigheterna skola i fortsättningen få litet mera att säga till om än de för närvarande ha. Detta argument från landskommunernas förbund kan alltså icke anses som särdeles starkt.

Om man summerar ihop den motivering, som återfinnes dels i bevillningsutskottets eget yttrande och dels i yttrandena från stadsförbundet och landskommunernas förbund, får man säga, att det nästan uteslutande talas om skatteinkomster men mycket litet om deras samband med frågan om ungdomens nöjesliv. Jag kan emellertid icke finna annat än att bevillningsutskottets betänkande innebär en mycket stark argumentation för bifall till vår motion.

Till slut skulle jag vilja nämna en annan sak. Bevillningsutskottet meddelar, att det fått in ett yttrande även från Skånes socialdemokratiska kvinnodistrikt, som till utskottet ingivit en skrivelse angående ändrade bestämmelser i fråga om nöjesskatten, men utskottet refererar icke något av vad detta distrikt haft att anföra.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till motionen, nr 25, i andra kammaren.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! De två remissyttranden, som bevillningsutskottet i första hand stött sig på, ha avgivits av styrelsen för svenska stadsförbundet samt styrelsen för svenska landskommunernas förbund. Det är tämligen klart, att om man tillfrågar dessa organisationer, hur de ställa sig till en åtgärd, som skulle innebära, att kommunens egna inkomster i någon mån minskades, så kan svaret icke gärna bli mer än ett. Man visste egentligen utan att fråga dessa organisationer, hur ett sådant svar skulle bli. Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har emellertid, såsom den föregående talaren antydde, givit tillkänna, att man skulle kunna diskutera den här frågan från något vidare synpunkter, ur mera allmänna finansiella och skatterättsliga synpunkter. Det skymtar nästan fram, att om man gjort detta, kanske resultatet blivit något annorlunda. Men så tröstar man sig med att säga, att »härom är icke fråga i detta sammanhang, varför styrelsen icke finner sig ha anledning att bedöma problemet ur denna vidare synvinkel». Jag kan emellertid icke förstå annat än att en riksdagsman, som står inför en sådan fråga som denna, har all anledning att försöka bedöma problemet ur allmänna och så vida synpunkter som möjligt, och det förefaller mig, som om det är två sidor av denna fråga, som man bör syssla en smula med. Den första gäller den samhällsekonomiska sidan. Ifall man därvidlag försöker se frågan icke från den ena eller andra kommunens synpunkter utan från mera allmänna ekonomiska utgångspunkter, förhåller det sig för närvarande på det sättet, att här pågår en ständig strävan att på staten överflytta en del kommunerna betungande förpliktelser. Man strävar efter en utjämning av de olika kommunernas ekonomiska betingelser, så långt som det finns en praktisk möjlighet att göra det.

Nu är denna skatteform en skatt, varigenom en viss kommun beskattar icke blott sina egna utan även grannkommunernas medlemmar. Den kan alltså icke inrangeras under den allmänna kommunalskattens princip, att varje kommun skall beskatta sina egna medlemmar för att få medel till egna ordnings- och hushållningsangelägenheter, utan i detta fall beskattar man i viss utsträckning även andra kommuners medlemmar. Resultatet härav blir, som den föregående talaren nämnde, att stadskommunerna och vissa andra centralt belägna kommuner ute i bygderna dra till sig det mesta av denna skatt. Även om det varierar en smula i de enskilda fallen, råder det dock intet tvivel om att alla dessa kommuner, som även i övrigt äro bäst ställda i ekonomiskt avseende, taga den överväldigande delen av denna skatteinkomst. Här föreligger alltså på inkomstsidan en faktor som skapar ojämnhet i kommunernas ekonomiska betingelser av samma slag som den vi i andra fall finna på kommunernas utgiftssida. Om man härtill lägger, att statens behov av pengar för olika ändamål för närvarande tycks vara fullständigt obegränsat, förefaller det mig inte vara så svårt att komma fram till den slutsatsen, att en överflyttning av nöjesskatten från kommunerna till staten skulle från allmänna samhällsekonomiska synpunkter närmast innebära en hyfsning av problemet.

Den andra sidan av saken som man har att beakta är denna nöjesskatts förhållande till nöjeslivet. Däröfver säger utskottet, att det inte skulle vara möjligt att rätta till de missförhållanden varom här är fråga genom att överföra nöjesskatten till staten, särskilt som det icke tillkommer de kommunala myndigheterna att avgöra frågor om anordnande av nöjestillställningar. Nu har jag för min del den uppfattningen, att de kommunala myndigheterna i fortsättningen borde få ett större inflytande över nöjeslivet, och här finns ju vid denna

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.) riksdag förslag om den saken. Om man nu har den uppfattningen, att de kommunala myndigheterna böra ha större inflytande över anordnandet av nöjeställningar, då förefaller det mig vara riktigt, att man ser till, att de kommunala organ som kunna ha anledning att intaga en restriktiv ståndpunkt i ett eller annat avseende när det gäller nöjeslivet kunna göra det utan att komma i konflikt med sin kommuns ekonomiska intresse. Ty är det så, att vissa kommunala organ, antingen det nu gäller beslut eller remissförfarande, skola bedöma frågor om nöjeställningars anordnande och samtidigt ha att räkna med att deras ståndpunktstagande har ekonomiska konsekvenser för kommunen, då uppkomma givetvis här konflikter som icke äro önskvärda.

Nu har det visserligen sagts i debatten om denna fråga, att det skulle vara närmast en förnärmelse mot våra kommunala organ att antyda, att de ta ekonomiska hänsyn, när det gäller en sådan här fråga. Men utskottet anmärker ju å andra sidan, att om dessa inkomster försvinna, då kan man icke räkna så mycket med något kommunalt intresse för vissa kulturella ändamål. När vi komma in på denna linje i motiveringen, så spela nog i detta sammanhang även de ekonomiska intressena in.

Jag tror, att det med hänsyn till de tankegångar jag här antytt, både i fråga om vad som kan och bör göras för nöjeslivets sanering och i fråga om samhällets ekonomiska synpunkt, finnes anledning att överföra dessa skattemedel från kommunerna till staten, varför jag ber att få instämma i motionärernas yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Vi ha diskuterat denna fråga om nöjesskatten många gånger under årens lopp. Det har då kanske icke så mycket gällt att göra denna nöjesskatt till en statlig skatt som att avskaffa densamma. För något tiotal år sedan stod det ju en mycket hård strid i denna fråga inom kamrarna. Då som nu anförde jag liksom bevillningsutskottet, att för att komma till en riktig uppfattning i här föreliggande ärende måste man försöka tänka sig tillbaka till den tidpunkt, då denna skatt infördes. Den gången var den icke obligatorisk utan fullt frivillig. Man måste söka göra klart för sig de motiv som voro vägledande för riksdagen, då denna skatteform infördes.

Vi fingo nöjesskatten efter förra världskriget, då kommunernas ekonomi hade en oerhörd påfrestning. Man ville då genom medgivande av rättighet att upptaga en frivillig nöjesskatt bereda de kommuner som så önskade möjlighet att därmed så att säga hjälpa upp sitt ekonomiska läge. Om man anser, att den tidpunkt nu är kommen, då kommunerna i vårt land befinna sig i ett så mycket bättre ekonomiskt läge, än vad de gjorde den gången denna skatt infördes, då kan man ju diskutera att ta den från kommunerna. Men jag tror, att även om man tar hänsyn till det statsfinansiella läget, måste man erkänna, att kommunerna nu äro så pass hårt pressade, att det inte finns någon anledning att försätta dem i ett ännu svårare ekonomiskt läge. Samma motiv var ju för övrigt avgörande, då vi vid urtima riksdagen 1939 kompletterade den kommunala nöjesskatten med en statlig nöjesskatt. Hade statsmakterna icke haft den uppfattningen, att kommunerna alltjämt behövde denna skatt, så hade det då varit enklast att överföra nöjesskatten till staten i stället för att bygga på den och göra den till en dubbelskatt, av vilken halva beloppet skulle gå till staten. Jag tror, att man måste fara fram med försiktighet på detta område, icke minst med hänsyn till den tid i vilken vi leva.

När herr Pettersson i Dahl talar om skatteutjämning, tror jag, att om vi en gång vilja nå fram till en skatteutjämning, måste vi akta oss för att plåstra på detta sätt. Vi ha ju skapat en skatteutjämningsfond, och vi skola fortsätta på

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

den vägen och icke plöttra sönder skatteutjämningen genom att den ena gången ta den ena och den andra gången den andra skatteformen.

Jag kan också mycket väl ansluta mig till och förstå de synpunkter som herr Svensson i Ljungskile här lägger på frågan, då han säger, att man strävat efter att på staten överflytta allt flera och flera av de åligganden som kommunerna förut haft. När vi ha verkställt detta arbete, då kunna vi ta under övervägande, om kommunerna behöva denna nöjesskatt. Men jag tror, att det är oriktigt att göra på det sättet, att vi först överflytta kommunernas inkomster till staten och sedan taga under övervägande, om vi skola överflytta ytterligare någon av de förpliktelser som kommunerna nu ha och som dra relativt stora kostnader.

Man har denna gång i debatten infört en synpunkt, som förut icke funnits i debatten om nöjesskatten. De båda föregående talarna ha snuddat vid denna synpunkt, och i utskottet spelade den också en mycket dominerande roll. Det gäller de moraliska synpunkterna på detta spörsmål. Man anser, att man genom att göra nöjesskatten till en statlig skatt skulle få mera andrum för de moraliska synpunkterna i fråga om vårt nöjesliv. Ja, mina damer och herrar, jag har i över 20 år varit med och behandlat skattefrågor i riksdagen, men det skulle icke ett ögonblick falla mig in att våga påstå, att staten är mera moralisk i sin skattepolitik, än vad kommunerna varit. Skulle jag allvarligt ställas mot väggen i denna fråga, tror jag, att jag skulle säga, att staten kanske icke är fullt så moralisk, som kommunerna äro tvungna att vara. Jag vill erinra om att vi t. o. m. på ett visst område upphävt den kommunala självbestämmelserätten därför att denna självbestämmelserätt stod i vägen.

Jag är lika intresserad, och jag tror, att utskottsmajoriteten också är det, för att vi skola kunna göra något för saneringen av nöjeslivet, men jag anser, att man icke skall gå tillväga på det sätt som här föreslagits. Jag tror icke, att skattespoermsålet spelar någon roll i detta sammanhang. Om det, herr talman, tillåtes mig att uttrycka min personliga litet kätterska uppfattning, så tror jag, att när man talar om nöjeslivets sanering och om ungdomens fostran, man liksom börjat i galen ända. Jag har den uppfattningen, att det är mindre ungdomen som behöver fostras än ungdomens moderna föräldrar. Jag tror inte, att man vinner någonting särskilt genom att göra nöjesskatten till en statlig skatt utöver vad man vinner genom att bibehålla den vid det hälftenbruk som för närvarande äger rum.

Jag är villig att diskutera frågan om att göra nöjesskatten till en statlig skatt eller att avskaffa densamma, antingen när staten fyller sina förpliktelser mot kommunerna på det sätt som herr Svensson i Ljungskile syftar till och därigenom denna nöjesskatt har blivit överflödigjord eller också vid en tidpunkt, då vi befinna oss i det utopiska läget, att vi kunna säga, att vi kunna avskaffa skatter, därför att de äro överflödiga. Men när vi icke ha kommit dithän, tror jag, herr talman, att klokheden bjuder kammaren att göra detsamma som första kammaren och följa bevillningsutskottets nu föreliggande hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Orgård: Herr talman! Jag kan visserligen i alla delar instämma med den föregående talaren, men det är i alla fall några kompletterande synpunkter jag ville anföra, och det är därför jag har begärt ordet.

Det är ju två motiv som bära upp motionen. Det ena ingår som ett led i strävandena att genom vissa åtgärder höja nöjeslivet. Det andra är att åstadkomma en skatteutjämning. Jag ber att få säga, att jag förstår och behjärtar båda dessa motiv och att jag skulle medverka till att få förslaget igenom, om jag kunde tro, att något kunde vinnas i det syfte som angivits.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

När det gäller skatteutjämningen skulle jag ur lokala synpunkter vara den förste att hålla på motionen, då jag tillhör en kommun som har en mycket ringa inkomst av nöjesskatten. Skatteintäkterna från ungdomen i min kommun gå till omkringliggande kommuner, Arbrå, Järvsö, Bollnäs, Ljusdal m. fl. Men nu ställer jag mig den frågan: om nöjesskatten indrages till staten och kommunerna berövas dessa nöjesskattemedel, kunna vi då tänka oss, att dessa skattemedel på ett bättre sätt fördelas och användas till kulturella ändamål, än som nu sker? Det är frågan. Det är ju vanligt, att man, när det gäller att överföra skattemedel i statens hand, räknar med att det kommer att bli mera byråkratiska former. Jag skulle också tro, att föga skulle vara att vinna, när det gäller höjandet av nöjeslivet och det kulturella livet, genom att kommunerna berövas nöjesskatten och den överföres i statens hand, änskönt nöjesskatten nu fördelas ganska ojämnt.

Nu vill jag emellertid också anföra en annan synpunkt, och det är denna, att dessa städer och andra samhällen, dit nöjeslivet koncentreras, och icke bara nöjeslivet utan också det ekonomiska och det kulturella livet, ha betydelse även positivt för den omkringliggande landsbygden, då de i stor utsträckning använda nöjesskattemedlen, såsom utskottet framhåller, till att befrämja kulturella ändamål, vilket har sin betydelse icke bara för ifrågavarande städer och samhällen utan även för den omkringliggande landsbygden och det i samma mån som kommunikationerna och dylikt förbättras, så att landsbygdens befolkning kan tillgodogöra sig vad som bjuds. Man bör även fästa avseende vid denna sida av saken, synes det mig.

Det var emellertid egentligen icke detta jag ville anföra, när jag begärde ordet. Det har, tror jag, redan anförts tillräckligt starka skäl för att vi skola stanna vid att staten tar hälften av nöjesskatten och låter kommunerna behålla den andra delen, icke minst med hänsyn till att det i nuvarande läge skulle utgöra en fara för det kulturella livet, om kommunerna berövades dessa nöjesskattemedel, då helt säkert anslag till dylika ändamål skulle komma att indragas. Jag begärde ordet framför allt för att fästa uppmärksamheten på att reservanterna inom bevillningsutskottet nu liksom så många gånger tidigare ha avgivit en blank reservation och inte kommit med något preciserat yrkande. Det föreligger ett yrkande om bifall till motionen, men detta förutsätter väl, såsom det påpekats i första kammaren, ett utarbetat förslag till författningsändringar. Det förefaller således knappast vara möjligt att ställa proposition på ett dylikt yrkande. Det är detta jag velat fästa uppmärksamheten på, när vi således ännu en gång stå inför en blank reservation till ett bevillningsutskottsbetänkande i en betydelsefull fråga utan någon närmare motivering och utan något utarbetat förslag.

Jag ber, herr talman, att med dessa erinringar få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Olsson i Gävle anförde precis samma skäl som utskottet tidigare gjort, att man skall tänka sig tillbaka till den tid när nöjesskatten infördes och tänka på vilka motiv som då lågo till grund för dess införande.

Han säger vidare, att det vore farligt att plottra bort den kommunala skatteutjämningen på detta sätt. Herr Orgård har varit inne på ungefär samma tankegång. När vi nu veta, att enligt den statistisk som föreligger det kommunala skattetrycket år 1938 var över 10 kronor per bevillningskrona i icke mindre än 1.927 kommuner, och när vi i bevillningsutskottets betänkande få se, vart dessa skattemedel gå, nämligen till de mest skattekraftiga kommuner vi ha i riket, då kan jag inte förstå, hur herrarna kunna försvara en sådan ordning.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

Sedan säger herr Olsson i Gävle, att man, om man diskuterar den moraliska sidan, kan ifrågasätta, vilken som nu är mest moralisk, staten eller kommunerna. Jag vill icke alls gå in på detta spörsmål. Det må vara möjligt, att herr Olsson i Gävle i detta fall har rätt. Vad som ligger bakom vår motion, är emellertid just den tanken, att det är omöjligt att komma till rätta med nöjesindustrin och sanera nöjeslivet, om man icke tar bort denna källa till ökade skatteinkomster från de kommuner som ha denna nöjesindustri inom sin hank och stör.

Nu säger herr Orgård, att här föreligger ett annat motiv för att kommunerna skulle få bibehålla denna skatt, nämligen att när städerna i vissa fall anvisa pengar till kulturella ändamål, kan den kringliggande landsbygden också få gott härav. Det vore intressant, om herr Orgård ville mera utförligt tala om på vad sätt den kringliggande bygden kan få gott av de anslag som en kommun anvisar till olika kulturella ändamål inom densamma. Såvitt jag känner till, äro alla städers kommunalmän mycket goda kommunalmän, och de se noggsamt till, att de anslag de anvisa komma den egna kommunen till godo och icke de kringliggande kommunerna.

Herr Olsson i Gävle säger, att när skatteläget är ett annat, kan han också vara med om att gå in för en ändring på detta område. Jag vet icke, om det är möjligt att på annat sätt påvisa, hur orättvis denna skatt är och hur orättvist dessa inkomster komma de olika kommunerna till del. än att framhålla, såsom utskottet gjort, att de mest skattekraftiga kommunerna få de största inkomsterna. Då kan det skäl som herr Olsson i Gävle här anfört icke vara bärande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bergström: Herr talman! Det har bland de skäl som motionärerna anfört för nöjesskattens fullständiga förståtligande även nämnts det skälet, att en hel del kommunala utgifter överförts på staten under senare år. Detta är i och för sig riktigt, men det synes mig, som om man i detta sammanhang också borde ha erinrat kammaren om att man under samma tid har berövat just den grupp av kommuner som man här i första hand vill komma åt betydande inkomster. Jag skall bara peka på hur det förhåller sig beträffande den stad jag representerar.

Kommunalandelen av progressivskatten håller på att avskaffas, och den har när som helst helt fallit bort. Den utgjorde för vår stads vidkommande omkring 500,000 kronor. Man plockade för tre, fyra eller kanske fem år sedan bort bouppteckningsprovisionen för ett tjugutal städer, och det gjorde en fjärdedels miljon kronor för Hälsingborgs stad. Man har minskat dessa städers andel av bilskattemedel, och man har från just det håll som motionärerna här representera gjort ganska tappra försök att beröva en del av dessa städer den inkomst som de ha i form av tolagsmedel. Jag tror icke, att jag överdriver, om jag säger, att Hälsingborgs stad genom sådana åtgärder under de senare åren förlorat en inkomst på cirka en miljon kronor. Man kan icke förbise detta förhållande, när man som skäl för nöjesskattens förståtligande anför, att staten har övertagit en del kostnader som tidigare bestritts av kommunerna. Jag skulle tro, att man har berövat denna grupp av stadskommuner som det här närmast är fråga om en summa som är större än den summa som staten får utgiva på grund av att den övertagit en del skyldigheter, som dessa kommuner tidigare haft.

Nöjesskatten infördes ju under förra kriget och under den svåra kristid, som då satte in, just för att kompensera kommunerna för de utgifter, som pålagts dem i samband med olika krisregleringsuppgifter. Nog skulle det väl vara underligt, om riksdagen nu skulle vidtaga åtgärder för att beröva kommu-

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
nerna en skatteinkomst, som har beretts dem för att sätta dem i stånd att ombesörja sådana kristidsuppgifter, som vi för närvarande stå mitt uppe i.

Jag vill till sist erinra om — och detta har ju även framhållits i olika yttranden till utskottet — att de kommuner som ha större inkomster av nöjesskatte-medel i regel använda dessa medel för speciella ändamål. Det torde höra till undantagen att de gå direkt in i kommunernas budget och blandas med kommunernas skatteinkomster i allmänhet. Jag håller mig fortfarande vid den stad jag representerar för att ge ett belysande exempel. Våra nöjesskatteinkomster torde hålla sig omkring 140,000 kronor. För detta få vi teater, musik, stora och små bibliotek och ge anslag till idrott och åtskilligt annat, som man kan placera under rubriken Kulturella ändamål. Det är uppenbart, att om vi skulle mista nöjesskatte-medlen, skulle vår stad endast bli i stånd att anslå en mycket obetydlig del av denna summa för just detta ändamål, med resultat att den del av den allmänna kulturella verksamheten i samhället, som bestrides från enskilt håll, skulle få det bekymmersamt och tyna av.

Jag vill, herr talman, med dessa påpekanden yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar Nilsson i Göteborg och Bladh instämde häruti.

Herr Orgård erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl ställde en direkt fråga till mig, som jag ber att få besvara. Han frågade, på vilket sätt de större orterna kunde ha betydelse i kulturellt hänseende för den omkringliggande landsbygden. Jo, lika väl som ungdomen nu åker in till större samhällen på danser och dylika tillställningar kan den fara in för att höra teater, musik, o. s. v.

Jag ber att få tillägga att det kanske bör uttalas härifrån, särskilt nu när man står inför ekonomiska svårigheter, att dessa större samhällen böra känna en moralisk förpliktelse att verkligen använda de medel som komma in i form av nöjesskatt till att på allt sätt stödja kulturella ändamål — utan att man därför säger, att anslaget bör förknippas med nöjesskatten. Detta, menar jag, har betydelse även för landsbygden omkring städer och samhällen.

Vidare anförde

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Jag kan inte underlåta att framföra en visserligen stillsam men i alla fall bestämd erinran mot den karakteristik av de yttranden, vilka äro refererade i betänkandet, som herr Pettersson i Dahl här lämnat. Beträffande en av de hörda organisationerna, svenska stadsförbundet, var den ärade talaren ytterst onådig. Icke mindre än två gånger framhöll han, att yttrandet från svenska stadsförbundet var cyniskt. Han var emellertid icke mindre onådig mot svenska landskommunernas förbund, ehuru väl han inskränkte sig till att karakterisera dettas utlåtande såsom något mindre cyniskt; det var tredje gången detta uttryck användes i hans anförande. Jag tvivlar verkligen på, huruvida någon av kammarens ledamöter, som vill läsa igenom utlåtandena från dessa stora organisationer, är beredd att biträda den mening, som i detta hänseende är företrädd av herr Pettersson i Dahl.

Jag skulle emellertid också vilja ifrågasätta, huruvida den ärade talarens karakteristik av den kommunala mentaliteten på landsbygden är alldeles riktig. Jag vill ingalunda göra gällande, att jag är särskilt insatt i dessa ting, men jag undrar om det kan förhålla sig på det sätt, som motionären skriver i sin motion, där han på ett ställe anför följande: »Otvivelaktigt torde det s. k. dansbaneländet och den s. k. nöjesindustrien ostört få fortsätta utan ingripande

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
de från de kommunala myndigheternas sida, därför att resp. kommuner erhålla ganska goda inkomster av nöjestillställningar inom kommunens område.»

Detta innebär, såvitt jag kan förstå, ingenting annat än en ganska grav anklagelse emot kommunalmännen ute på landsbygden, människor som väl, förefaller det mig, i rätt stor utsträckning politiskt stå herr Pettersson i Dahl tämligen nära, för att de i sitt ställningstagande skulle ledas av mindre tilltalande motiv. De skulle, förklaras det ju här, ställa sig välvilliga mot nöjestillställningar av moraliskt mindervärdig art, enbart av omtanke om nöjesskatten. Jag vill inte tro, att den kommunala ansvars känslan ute i våra landskommuner skulle vara sådan, som herr Pettersson i Dahl här givit intryck av att den skulle vara. Jag tror den ligger på en något högre nivå. Det förhåller sig ju också så, att dessa anklagelser icke blivit styrkta, vilket för övrigt fastslås i remissutlåtandena, och jag undrar, huruvida de kunna styrkas överhuvud taget.

Vidare har den ärade talaren gjort en anmärkning emot att i bevillningsutskottets betänkande intet referat lämnats av den inlaga till utskottet, som ingivits av Skånes socialdemokratiska kvinnodistrikt i detta ärende. Det är kanske en brist, att ett sådant referat inte förekommer här, men jag kan upplysa herr Pettersson i Dahl om att han, därest ett referat förekommit, nog inte blivit särskilt glad, ty inlagan var ingalunda gynnsam för den ståndpunkt herr Pettersson företräder. För övrigt uppehöll man sig i detta aktstycke väsentligen vid de spörsmål, som äro avhandlade i de motioner, som äro väckta av herr Franzon m. fl. i första kammaren och av herr Kilbom m. fl. i andra kammaren.

Till slut vill jag emellertid liksom en föregående ärad talare ifrågasätta, huruvida det är möjligt att ställa proposition på det yrkande, herr Pettersson i Dahl framfört. Herr Pettersson har yrkat bifall till motionen, som utmynnar i en hemställan att riksdagen måtte besluta »att nöjesskatten helt förstatligas». Ett sådant yrkande förutsätter ju, att man samtidigt presenterar ett förslag till författningsändringar. Skall nöjesskatten helt förstatligas, betyder detta ett helt komplex av författningsändringar. Men ett sådant författningsförslag har i varje fall inte hittills under debatten företetts, det förekommer inte i motionen och inte heller förekommer det i utskottsbetänkandet. Och den reservation, som föreligger, är blank.

Till slut ber jag, herr talman, få meddela, att när detta förhållande påpekades för den ledamot av första kammaren, som där hade att företräda herr Petterssons i Dahl ståndpunkt, fann han sig föranlåten att taga tillbaka sitt yrkande om bifall till motionen. Jag föreställer mig, att herr Pettersson också måste se sig föranlåten att vidtaga samma åtgärd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till herr Pettersson i Dahl, då han företräder den meningen, att denna fråga skulle ha något att göra med nöjeslivets sanering, och vill då be honom att tänka sig tillbaka till förhållandena inom alla de landskommuner och även de städer, som icke hade någon nöjesskatt innan den obligatoriska nöjesskatten infördes, den 1 januari 1940. Var då nöjeslivet bättre där än det var på de övriga orterna?

Jag tycker inte man behöver mer en tänka sig in i den frågan — det gällde ju ändå mer än hälften av landskommunerna och ett rätt stort antal städer — för att man skall komma till det resultatet, att nöjesskatten egentligen har mycket litet att göra med nöjeslivets sanering. Man måste, som jag sade nyss, gripa sig an med detta problem på annat sätt, och jag

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
stryker ännu en gång under: Jag tror man börjar i fel ända, då man domderar så mycket över ungdomen. Det skulle säkert vara hälsosammare, om man ägnade litet uppmärksamhet åt ungdomens föräldrar.

Härpå anförde

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Det har ifrågasatts från ett par ledamöter av bevillningsutskottet, huruvida det vore möjligt att framställa en proposition på yrkande om bifall till motionen. Jag har resonerat med talmannen om saken och talmannen är också osäker i detta fall. Jag ber därför att få ändra mitt yrkande till en begäran om återremiss till bevillningsutskottet av hela denna fråga.

Sedan vill jag säga till bevillningsutskottet att man tycker det är egenomligt, att utskottets ledamöter först i kammaren påpeka, att det yrkandet om bifall till motionen kan man inte framställa någon proposition på. Jag tycker att utskottet i betänkandet skulle ha sagt, att detta inte var möjligt.

Herr Hagberg i Malmö ansåg att motionen inte var riktig såtillvida som de där uttalandena emot kommunalmän skulle drabba personer, som stå mig politiskt nära, och att omdömet skulle vara för hårt. Jag erkänner att det är ett omdöme om dessa kommunalmän, som kanske inte är enbart smickrande. Men å andra sidan skall jag be att herr Hagberg fortsätter och läser längre fram i motionen, där vi säga, att man ofta får höra sådana yttryck, som, att om vi inom vår kommun skulle förbjuda den eller den dansbanan, skulle kommunen gå miste om nöjesskatten. Man får väl därför inte heller tycka det är alltför egenomligt, om kommunalmännen under sådana förhållanden inte äro så restriktiva som de annars skulle vara.

Herr Bergström talade om hur mycket Hälsingborgs stad fått in i nöjesskatt — om jag inte hörde fel var det 140,000 kronor — och av dessa medel har staden kunnat anvisa pengar till teater, musik och många andra kulturella ändamål. Det tror jag alldeles säkert, men hur skola de kommuner kunna anvisa pengar som inte ha dessa inkomster? Det är klart, att de bli utestängda så att säga, de ha inte samma möjligheter som de kommuner, vilka få dessa stora inkomster.

Herr Olsson i Gävle säger att vi börja i galen ända, när vi tala om att ungdomens nöjesliv skall saneras och att vi i så fall inte skola börja med ungdomen utan med ungdomens föräldrar. Det är mycket riktigt, och därför börja vi här i riksdagen. Riksdagen bör i så fall ändra sin uppfattning härvidlag. Men det verkar ju som om det inte vore möjligt att få ungdomens föräldrar här heller att ändra uppfattning!

Herr Hagberg i Malmö erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl riktade den förebräelsen mot bevillningsutskottet, att man från dess sida först nu i debatten i kammaren påpekat sannolikheten för att någon proposition inte kunde ställas på herr Petterssons i Dahl yrkande. Ja, jag vet ju inte, om det ingår i bevillningsutskottets allmänna uppgifter att fungera som någon upplysningsanstalt för mer eller mindre energiska motionärer rörande deras tillvägagångssätt i riksdagen. Det är väl angelägenheter, om vilka dessa få försöka skaffa sig kunskap i annan ordning. Men man kunde naturligtvis å andra sidan ha lämnat en dylik anvisning, därest man hade räknat med att ett sådant yrkande skulle göras som det som herr Pettersson i Dahl här framställt.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att reservationen till bevillningsutskottets betänkande är blank, och under sådana omständigheter förelåg ju ingen anledning till dylika anvisningar från utskottets sida.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

Härefter anförde

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har intet emot att ett utskott är hyggligt mot reservanter eller mot dem som representera minoriteten. Jag har under många år som minoritetsman hyst sådana önskningar i denna kammare. Men jag tycker förstas att motionärernas — eller reservanternas — senaste förslag är en liten smula underligt. Vad skall det nu tjäna till med återremiss härvidlag? Vad skall den medföra? Den måste väl ha till förutsättning, att utskottets stora majoritet skulle komma med ett förslag i rakt motsatt riktning till det som den nu framlagt. Men det finns ju inga sådana förutsättningar, det tror jag nog herr Pettersson i Dahl är på det klara med.

Jag tycker dock att man har en smula skyldighet också som motionär och reservant, och den skyldigheten borde väl i detta avseende ha tagit sig uttryck däri, att herrarna inte hade avgivit en blank reservation utan exempelvis haft en kläm med förslag om utredning. Men inte ens det ha ni åstadkommit. Då finns det väl, det tror jag herr Pettersson i Dahl är ense med mig om, föga utsikter att få kammaren med sig på ett förslag om återremiss.

Jag är i övrigt i denna del av utskottets betänkande förekommen av dem som tillhöra utskottsmajoriteten. Jag skulle emellertid vilja alldeles särskilt understryka vad herr Olsson i Gävle sade. Allt detta tal om den förvildade ungdomen och att man måste hyfsa nöjeslivet är i mycket stor utsträckning ingenting annat än uttryck för intolerans, uttryck för andra meningar än dem man ser i ena eller andra avseendet framträda. Det ärendet återkommer emellertid och det blir väl då tillfälle att visa, när vederbörande representanter för den riktningen verkligen släppas lösa, vad de innerst inne företräda, och det skall bli mycket lätt att påvisa, att det är den svartaste reaktion bakom många ståndpunkter därvidlag — visst inte bakom allas.

För min del har jag alltid haft den principiella uppfattningen — och jag har ingen anledning frångå den — att man skall avskaffa nöjesskatten helt och hållet. Men det föreligger ju inga som helst förutsättningar för den saken i dag, och under slika förhållanden ber också jag givetvis att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Till sist vill jag säga, herr talman, att jag begärde ordet närmast för att säga ett par ord om den andra delen av utskottets betänkande. Jag är givetvis glad och tacksam för utskottets ståndpunktstagande och för de uttalanden, som gjorts i yttranden, vilka avgivits av landskommunernas förbund och svenska stadsförbundet. Med anledning av utskottets utlåtande i vad det rör restaurangdansen ber jag dock att få göra ett tillägg. Man har sagt, att det skulle vara svårt att åstadkomma en beskattning av restaurangdansen. Jag tror, att med god vilja skulle det inte vara svårt. I Österrike exempelvis hade man genomfört beskattning av restaurangdansen på ett mycket enkelt sätt, ett sätt, som var så effektivt som möjligt. Kyparna erhöles skattekvitton, som de i sin tur samtidigt med notan lämnade dem, som hade dansat. Jag kan nöja mig med detta exempel. Saken kan säkert mycket väl ordnas på ett eller annat sätt, om man bara vill.

Att det är motiverat med beskattning skall jag visa med ett litet exempel. Jag kom för några veckor sedan på en föredragsresa i mellersta Sverige till en stad klockan 9 på kvällen och skulle ha litet mat, innan jag gick och lade mig för att fortsätta tidigt följande morgon. Det var dans på tre av stadens restauranger. Trots att jag helst ville undvika dessa dansrestauranger hamnade jag till slut på en av dem. Vad begärde man för en supé med tre sandwiches, en fiskrätt och en liten bakelse? Sex kronor! För en supé med smörgåsbord, sådant livsmedelskommissionen nu tillåter det, begärdes 7 kronor. Jag

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)
frågade hovmästaren: »Vad ta ni för dessa supéer i vanliga fall?» — »Ja», sade han, »för den här billigare supén ta vi 4 kronor och för den dyrare 5 kronor.» Jag kunde ju därav icke draga annan slutsats än den att man på grund av dansen höjt priset för var och en av dessa supéer med 2 kronor. Jag undrar, om det är någon, som icke anser det rimligt, att man under slika förhållanden beskattar också den dansen, då man icke drager sig för att beskatta en dans, som kostar 10 öre uti en folkpark eller på en dansbana, som en ungdomsklubb eller en S. L. U.-avdelning arrangerat.

Jag vill slutligen uttala den förhoppningen, att denna utredning måtte komma till stånd snarast, så att det nuvarande, uppenbart oeffterrättliga tillståndet bringas att upphöra.

Herr **Pettersson** i Dahl, som nu på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det har ju sagts här i debatten, att det skulle vara lönlöst att yrka återremiss. Men om riksdagen skulle gå med på som jag hoppas förslaget om återremiss, så finge ju reservanterna tillfälle att skriftligen precisera sitt yrkande. I så fall skulle icke det skälet kunna anföras, att ett yrkande framställts, som talmannen icke kunde framställa proposition på.

Jag tror icke det finns anledning att närmare gå in på herr Kilboms utläggningar och utsvävningar. Han ansåg, att vi gjort oss till tolk för en uppfattning, som vittnade om det svartaste reaktionära tänkesätt. Jag bara frågar: vad har herr Kilbom för rättighet att komma med dylika beskyllningar? Vi skulle likaväl på vårt håll kunna säga om herr Kilbom och dem, som följa honom, att deras uppträdande vittnar om den svartaste reaktionära uppfattning.

Herr **Olsson** i Gävle erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Vad herr Pettersson i Dahl i sitt sista anförande sade angående återremiss hade varit riktigt, om icke första kammaren prövat ärendet i sak. Nu har första kammaren fattat beslut i sak, och om andra kammaren följer herr Pettersson, kan resultatet av en återremiss endast bliva det, att bevillningsutskottet nödgas hemställa till andra kammaren att fatta beslut i sak. Den utväg herr Pettersson tänkt sig har alltså stängts genom första kammarens beslut.

Härpå yttrade:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten. Då jag har anledning taga till orda med anledning av mitt föregående yttrande, vill jag passa på att säga ett par ord till herr Olsson i Gävle. Herr Olsson sade i sitt anförande, att man icke kunde taga ståndpunkt till denna fråga utan att gå tillbaka till 1919 års riksdagsbeslut och göra sig reda för de motiv, som voro bestämmande för riksdagen, när riksdagen införde nöjesskatten. Jag vill icke förneka, att det kan vara nyttigt och nödvändigt att forska i skrifterna för att se vad som tidigare har förekommit, men man skulle verkligen vara alltför konservativ, i fall man betraktade vad som hände 1919 såsom absolut slutgiltigt. Jag tror, att det hänt så mycket sedan år 1919, att även denna sak kan omprövas. Det har ju inträffat, att herr Olsson i Gävle och hans meningsfränder i andra frågor ha nyanserat sin ståndpunkt på 25 år. Det finns väl inget hinder för att pröva även nu förevarande fråga under hänsynstagande till dagsläget.

Herr Olsson yttrade vidare, att det vore en oriktig metod att först överflytta kommunernas inkomster på staten och sedan börja på att utjämna utgifterna. Man kan ju bevisa alltför mycket. Vi diskutera icke nu samtliga

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 16.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.) kommunala inkomster. Den inkomst, det här gäller, spelar icke någon så dominerande roll, att den icke kan bli föremål för ett separat beslut. Att fatta ett sådant beslut vore att taga ett litet steg i rätt riktning.

Herr Olsson sade ytterligare, att det vore bättre att diskutera föräldrarna än att diskutera den förkättrade ungdomen. Från vår sida har icke någon större debatt om ungdomen tagits upp i detta sammanhang, varken i utskottet eller här. Frågan om nöjesskatten rör ju ungdomens föräldrar, och vi ha alltså börjat i rätt ända.

Det har sagts i debatten, att staten vid utöandet av sin beskattningsrätt icke vore mera moralisk än kommunerna utan snarare tvärtom. Jag skall icke diskutera den saken. Om de kommunala myndigheterna i en kommun intaga en restriktiv hållning emot nöjeslivet, blir ofta nog den enda följden därav, att vederbörande nöjesarrangörer förlägga sina tillställningar på andra sidan kommunens gräns. Under sådana förhållanden kan det vara frestande för kommunerna att låta de moraliska synpunkterna vika för de ekonomiska. Det vore bättre, om staten på detta område ensam finge hand om beskattningsrätten. Statens beskattningsrätt utövas av riksdagen, d. v. s. av oss, och är vår moral för dålig, så finns det ju möjligheter för oss att bättra på den.

Jag instämde för en stund sedan i herr Petterssons i Dahl yrkande. Herr Pettersson har sedermera ändrat sitt yrkande, och jag ber nu, herr talman, att få instämma i hans senare yrkande.

Herr Bergström: Herr talman! Jag fick en replik av herr Pettersson i Dahl, som logiskt förutsatte den uppfattningen hos honom, att de allmänna kulturella institutioner, som i min hemstad upprätthållas med nöjesskattemedel, uteslutande skulle medföra fördelar för *stadens* befolkning. Detta är oriktigt. Institutionerna i fråga hava i lika hög grad varit till gagn för den kringliggande landsbygdens befolkning som för stadsbefolkningen. Man får icke i detta fall draga upp en snäv gränslinje mellan stad och landsbygd. Till belysande härav kan jag nämna, att staden beviljat vår orkesterförening ett anslag på 35,000 kronor att utgå av nöjesskattemedel, att orkesterföreningen håller mycket låga biljettpriiser och att dess konserter frekventeras i stor utsträckning av nordvästra Skånes befolkning. Jag har bara velat göra detta påpekande till herr Pettersson i Dahl.

Herr Ekdahl: Herr talman! Bara ett par ord med anledning av den del av debatten, som rört sig om nöjeslivet på landsbygden. Jag kan icke finna annat än att talesmännen för bevillningsutskottet göra saken för lätt för sig, när de angripa herr Pettersson i Dahl och hans meningsfränder med den argumenteringen, att det vore obevisat, att de kommunala myndigheterna på landsbygden skulle hava försummat övervakningen av nöjesindustrien med tanke på den kommunala nöjesskatten. Det är alldeles klart, att det är tämligen omöjligt att prestera bevis. Man kan ju icke begära, att motionärer skola framlägga dokument, där det säges, att den och den kommunalnämnden har varit för flat etc. Det förhåller sig ju så, att det är mest representanter för städer och till och med för de största städerna som talat mot föreliggande reservation. Jag vågar förutsätta, att dessa mycket aktade och ärade riksdagsledamöter helt enkelt icke riktigt förstå, hur det är ställt på landsbygden. Den som lever på landsbygden i vardagslag och i helg och med öppna ögon ser vad som försiggår, vet, att de kommunala myndigheterna — utan att man kan, som någon här sagt, anklaga dem för att vara »omoraliska» — bli för den kommunala nöjesskattens skull frestade till viss flathet mot nöjesindustrien. Det är ett faktum, som ej kan bortresoneras.

Motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

I nuvarande läge vill jag icke biträda något yrkande i denna fråga. Men jag tillåter mig säga, att jag anser herr Pettersson i Dahl vara på rätt linje för en sanering av landsbygdens nöjesliv. Det vore en mycket god sak, om kommunernas direkta intresse i fråga om nöjesskatten bortföle.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag nödgas säga till herr Svensson i Ljungskile, att så enkelt går det väl ändå icke att klara av denna sak som herr Svensson gjorde, då han ville göra mig till konservativ, därför att jag tillät mig gå 25 år tillbaka i tiden till 1919. Det är möjligt, att jag icke kan tävla med herr Svensson i Ljungskile i radikalism i denna fråga. Men jag tillät mig säga, att för att vara rättvis måste man gå tillbaka och se, vilka motiv som varit vägledande för riksdagen 1919. Det har varit att hjälpa kommunerna i ett svårt läge, när de voro fattiga. Gäller det motivet ännu i dag? Jag anser, att det gör det. Då har det en viss betydelse vad motiveringen var för 1919 års riksdags beslut.

Sedan vill jag också säga till herr Svensson i Ljungskile, som vill vifta bort, att det är från deras håll de moraliska synpunkterna förts till torgs, att så är visserligen icke fallet med herr Svensson i Ljungskile — det erkänner jag — men om jag icke fattat fel har herr Petterssons i Dahl resonemang livligt rört sig om dessa ting.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att betänkandet skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda förslag dels ock på avslag därå; och fann herr andre vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning var-av efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget att bevillningsutskottets betänkande nr 17 återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om återförvisning av betänkandet till utskottet för ny behandling.

På av herr andre vice talmannen därå given proposition blev utskottets hemställan härefter av kammaren bifallen.

§ 15.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 246, angående vissa anslag för budgetåret 1942/43 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.; och

nr 247, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Dessa propositioner bordlades.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utöandet av statens tobaksmonopol;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om visst pensionstillskott åt änkor och barn efter befattningshavare vid förutvarande Mora—Vänerns järnväg;

nr 31, i anledning av väckta motioner om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av väckt motion om pension åt pastor J. A. Rehnberg;

nr 33, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre extra kronojägaren K. Lindvall;

nr 34, i anledning av väckt motion om begravningshjälp åt vaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. A. Anderssons dödsbo; och

nr 35, angående ersättning till två hos 1942 års riksdag anställda vaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bättre trygga utomäktenskapliga barns rätt till underhållsbidrag; och

nr 22, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser om fastställande av kommuns andel i kostnaderna för polisväsendet i gemensamt polisdistrikt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden, utlåtanden och memorial hemställt.

§ 17.

Motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 142, i första kammaren av herr *Ohlin m. fl.* och nr 152 i andra kammaren av fröken *Hesselgren m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att kap. 5 § 15 giftermålsbalken ändras på det sätt, att hustrun erhåller rätt att bestämma, huruvida hon efter vigseln skall bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger, har nyss avgjorts av första kammaren, som avslagit utskottets hemställan. Då jag delar

Motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening. (Forts.)

den uppfattning, som ligger till grund för den ståndpunkt, som första kammaren därmed intagit, tillåter jag mig, utan att giva mig in på någon saklig diskussion i denna fråga, att här i andra kammaren ställa yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr *Lindmark* instämde häruti.

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Jag skall använda samma metod som herr *Holmgren* och lika kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Holmgren* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningsresultatet, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 64 ja och 82 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1942/43;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets memorial, nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 20.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 31, angående ersättning åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

*Motioner om
viss ändring
i lagen om
handel med
fodermedel.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel.

Därvid yttrade

Herr Larsson i Karlstad: Herr talman! Oaktat jag till fullo inser det lönlösa i att ställa ett yrkande mot ett enhälligt utskotts hemställan kan jag likväl icke underlåta att framföra några synpunkter i anledning av motionerna om viss ändring i lagen om handeln med fodermedel och andra lagutskottets däröver avgivna utlåtande. Jag skall därvid i huvudsak anknyta mina reflexioner till de av utskottet redovisade yttranden, som både nu och tidigare avgivits av ämbetsverk med flera.

Av de nu avgivna yttrandena synes framgå, att motionärernas syfte blivit åtminstone delvis missförstått. I icke mindre än 13 av desamma, varav en del går i tillstyrkande och en del i avstyrkande riktning, omnämnes nämligen kontrollen över foderhandeln såsom det mer eller mindre avgörande motivet för vederbörandes ställningstagande. Skärpt kontroll anses av somliga önskvärd, av andra onödig under nuvarande förhållanden.

Jag är angelägen att framhålla, att motionärerna icke ifrågasätta skärpta kontrollföreskrifter. Deras enda syfte är att bereda köpare av kraftfoder laglig rätt att om den inköpta varans sammansättning och fodervärde erhålla sådana uppgifter, att dessa lämna möjlighet till varans utnyttjande på det för produktionen effektivaste sättet. Huruvida köpare sedan genom analysering av erhållen vara vill kontrollera dess sammansättning torde kunna helt överlåtas åt hans eget bedömande att avgöra.

Huvudparten av det kraftfoder, som förbrukas i vårt land, användes till nötkreaturen för mjölkproduktion, och de viktigaste kraftfodermedlen för detta ändamål utgöra de äggviterika oljekakorna. Orsaken till den relativt stora förbrukningen härav även under år med normal foderskörd (cirka 300,000 ton per år i medeltal 1934—1938) är den för rationell mjölkproduktion otillräckliga äggvitehalten i ett flertal av våra inhemska fodermedel (fodersäd, rotfrukter och halm). Såväl strängt vetenskapliga som en mångfald praktiska försök ha bevisat, att fodret förutom fett och kolhydrater, vilka i motsats till äggvita kunna i foderstaten ersätta varandra inom mycket vida gränser, måste ha en viss äggvitehalt, som är nödvändig dels för djurens egen skull, dels också för att fodret skall bli fullständigt utnyttjat. De beräknade talen för detta äggvitebehov liksom för totala näringsbehovet, uttryckt i foderenheter, finnas angivna i fodermedelstabeller, och inom landets kontrollföreningar äro kontrollassistenterna skyldiga att varje kontrollerad dag uträkna såväl djurens till-

Motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel. (Forts.)
fälliga behov av foderenheter och smältbar äggvita som också dagsfodrets innehåll därav. Huru skall detta kunna ske, om man saknar uppgifter rörande kraftfodrets innehåll av foderenheter och smältbar äggvita? Motionerna avse att bereda köpare tillgång till dessa uppgifter.

Under förkrigstiden var varje foderförsäljare av konkurrenshänsyn mycket angelägen om att upplysa kunderna rörande sin varas näringsinnehåll genom företeende av analysbevis. Avsåg sådant ett enskilt fodermedel, t. ex. jordnöts- eller bomullsfrökakor, vilka, även om de förekommo i skilda kvalitetsklasser, betingade av tillverkningsmetoder m. m., hade var för sig ganska konstant sammansättning, var det i regel tillräckligt för köparen att erhålla en s. k. råanalys av varan. Genom att jämföra en sådan med fodermedelstabellernas normaltal för vederbörande fodermedel och med hjälp av de smältbarhetskoefficienter, som finnas i fodermedelstabellerna, kunde varje intresserad djurägare och kontrollassistent med erforderlig noggrannhet beräkna ett fodermedels allmänna näringsvärde och halt av smältbar äggvita.

När man under senare tid av vissa praktiska skäl började saluföra s. k. kraftfoderblandningar, bestående av ett större eller mindre antal olika fodermedel, blev djurägarens möjlighet att med ledning av råanalys beräkna blandningarnas fodervärde starkt begränsad. Lojala säljare voro dock alltjämt angelägna om att lämna upplysningar om sin vara. Kontrollen över de lämnade uppgifternas riktighet blev dock försvårad.

Troligen var det denna svårighet att öva kontroll som föranledde motion i ärendet år 1931 och sedermera efter vederbörlig utredning riksdagens antagande år 1938 av lag om handel med fodermedel. Enligt det förslag till tillämpningsföreskrifter rörande den i lagförslaget föreskrivna uppgiftsplikten, som kommerskollegium och lantbruksstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag gemensamt utarbetade och avgåvo den 26 juli 1935 (sid. 3 i utskottsutlåtandet) skulle uppgiftsplikten rörande här avsedd varas bruksvärde avse densammans halt av dels vatten, råprotein, råfett, kvävefria extraktivämnen, växttråd, aska samt smältbar äggvita, allt angivet i procent av varans vikt, och dels, i fråga om s. k. foderblandning, antalet beräknade foderenheter i 100 kilogram av varan.

Över detta förslag infordrades yttranden från representanter för handel, försöksverksamhet och kemiska stationer. I flertalet avgivna yttranden synes man dock ha hyst betänkligheter mot en så vidlyftig deklaraionsplikt som den av ämbetsverken föreslagna. För behovet av uppgifter beträffande speciellt de äggviterika foderblandningarnas innehåll av smältbar äggvita och foderenheter per 100 kilogram uttalade sig dock kooperativa förbundet, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, utredningsmännen för frågan rörande omorganisation av de kemiska stationerna och föreningen Sveriges spannmålsintressenter.

Det förefaller därför något egendomligt, att vederbörande ämbetsverk i sitt senare förslag den 18 september 1937, vilket sedermera i detta avseende lades till grund för den nu gällande lagstiftningen, icke blott frångingo den tidigare intagna ståndpunkten utan jämväl lämnade de nyss nämnda yttrandena utan avseende i fråga om vad däri anförts rörande behovet av uppgiftsplikt för de båda detaljerna: antalet foderenheter per 100 kilogram och halten av smältbar äggvita. I stället nöjde man sig med att föreslå, att uppgiftsplikten för berörda fodermedel skulle avse allenast halten av vatten, råprotein och råfett. I enlighet härmed blev också lagen formulerad. Den kom sålunda redan från början att sakna förutsättningarna att bli jordbrukarna till den nytta, som de nuvarande motionärerna anse, att den borde vara. Något förordnande om lagens ikraftträdande har heller icke meddelats. Däremot verkar det nästan som om

Motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel. (Forts.)
lagens formulering — säkerligen alldeles oavsiktligt — kommit att bidraga till ökad användning av de mycket otillfredsställande beteckningarna 40-procentig, 50-procentig etc. kraftfoderblandning. Lagen föreskriver deklarationsplikt för bl. a. råprotein och råfett, otvivelaktigt i avsikt att dessa båda analysuppgifter skulle angivas var för sig. I stället har det emellertid blivit allt vanligare, att säljare räknar samman de båda procenttalen för dessa i lagen angivna ämnen till *ett* tal. På grund av denna enda uppgift kan dock ingen, hur skicklig han än är, räkna ut en foderblandnings fodervärde och äggvitehalt. Bristen på inköpsmöjligheter tvingar emellertid jordbrukarna att godtaga denna mycket svävande uppgift.

Karakteristiskt nog använder även Svenska lantmännens riksförbund i sitt yttrande över motionerna just detta uttryck (på sidan 7 i utlåtandet) i sin argumentering för det nuvarande systemets fullt betryggande garanti mot underhaltiga fodermedels saluförande. Där anföres nämligen, att gjorda undersökningar — analysering utföres alltså — »icke i något fall visat underanalys, men väl många gånger så hög protein- och fetthalt, att vederbörande tillverkare måst tillföras kakor av lägre kvalitet för att sänka *blandningens halt* till föreskrivna 45 %».

Varför skall man på detta sätt summera två olika ämnen? Inte godtages det, om en lantbrukare vid deklaration till kristidsnämnd eller avgivande av offert till en uppköpare, statlig eller enskild, endast meddelar, att han har t. ex. 45 ton havre och hö. Lantbrukaren måste allt uppgiva varje slags foder särskilt. Varför skall han då inte ha rätt att erhålla motsvarande uppgifter rörande sina inköp? — Men frånsatt detta så berör riksförbundets citerade argument inte alls motionernas syfte. Motionärerna ha i fullt medvetande om svårigheten att anskaffa kraftfodermedel icke på något sätt kritiserat de genom vederbörande krisorgans försorg tillhandahållna fodermedlens sammansättning. De begära endast, att denna skall i produktionens intresse deklarerats på sådant sätt, att sammansättningen blir begriplig. Jag skulle vara mycket tacksam — och säkerligen också många jordbrukare och kontrollassistenter med mig — att erhålla uppgift om den formel, med vars tillhjälp man kan beräkna *foderenhetsvärde* och *halt av smältbar äggvita* ur enbart den upplysningen om en foderblandning, att densamma är 45-procentig.

Beträffande de i ett flertal yttranden framhållna svårigheterna att lämna vederbörlig deklaration äro dessa säkerligen överdrivna. Troligen förekommer varken import eller tillverkning av kraftfoder inom landet utan att varan analyseras. En för ändamålet nöjaktig analys av ett fodermedel kostar enligt uppgift från kemiska stationen i Örebro för lantbrukare och närstående näringsidkare endast 13 kr. Har man en dylik analys för varje fodermedel, som ingår i en blandning, och man dessutom känner till det procenttal, med vilket varje blandningsdel ingår, kunna de önskade uppgifterna om blandningens fodervärde med tillräcklig noggrannhet erhållas genom en relativt mycket enkel räkneoperation. Inte heller bör det möta några större svårigheter eller förorsaka några avskräckande kostnader att för varje blandning som utföres låta trycka ett nödigt antal deklarationer, avsedda att följa varan till konsumenten och upptagande de få för bedömande av varans bruksvärde avgörande uppgifterna.

Utskottet har varit nog välvilligt att finna syftet med motionärernas förslag värt beaktande och förutsätter, att Kungl. Maj:t, innan förordnande om lagens ikraftträdande meddelas, tager under övervägande, huruvida med hänsyn till då rådande förhållanden inom fodermedelshandeln ändring betingas i stadgandena om säljares deklarationsplikt. Därmed skjutes visserligen avgörandet på framtiden, men då ett yrkande *mot* utskottets hemställan, såsom jag inlednings-

Motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel. (Forts.)
vis framhöll, inte har några utsikter att nu vinna riksdagens bifall, får jag, herr talman, nöja mig med uttalande av den förhoppningen, att det av utskottet likväl såsom beaktansvärt ansedda syftet med motionärernas förslag måtte snarast möjligt föranleda den avsedda lagändringens genomförande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur;

nr 26, i anledning av väckta motioner angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur i vad rör utredning rörande differentiering av statsbidraget till hushållningssällskap, som bedriva tuberkuloskamp enligt den kliniska metoden; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvitehaltiga fodermedel;

andra särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till kansli-personalen hos andra särskilda utskottet; samt

tredje särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till kansli-personalen hos tredje särskilda utskottet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 23.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Lundh**, som anförde: Herr talman! Frågan om Uppsala domkyrkas restaurerande har i flera år varit aktuell och två gånger förelagts riksdagen, som därvid anvisat sammanlagt 397,600 kronor för oundgängligen nödvändiga skyddsarbeten. Dessa ha i huvudsak bestått i strävbågarnas successiva ersättande med nya, byggda efter det av professor Ragnar Östberg uppgjorda förslaget till restaurering av domkyrkan. Samtidigt som dessa arbeten fortskridit har den viktigare frågan om domkyrkans framtida gestaltning varit föremål för debatt i samband med att det östbergska förslaget skickats på remiss till vederbörande myndigheter. Av remissvaren framgår, att riksantikvarie-ämbetet tillstyrkt förslaget i vad det angår just strävbågssystemets utformning, varemot dock föredraganden i ämbetet kraftigt reserverat sig. Byggnadsstyrelsen åter har bestämt tagit avstånd från det östbergska förslaget såsom också fallet varit med Uppsala domkyrkoförsamling, som i gengäld föreslagit, att restaureringsfrågan skulle göras till föremål för en allmän arkitekt-tävling och de pågående restaureringsarbetena i avvaktan härpå inställas eller inskränkas. Uppsala domkapitel har anslutit sig till tanken på en arkitekttävling men har föreslagit, att denna skulle inskränkas, så att det östbergska strävbågssystemet komme att bevaras. Samtidigt har domkapitlet anhållit om tillstånd att få handha sagda tävling, för vilket ändamål medel begärts hos Kungl. Maj:t.

Över detta domkapitlets förslag har byggnadsstyrelsen den 26 mars 1942 avgivit utlåtande. Byggnadsstyrelsen avstyrker bestämt den av domkapitlet föreslagna begränsningen av tävlingen och önskar själv övertaga ledningen av

Interpellation. (Forts.)

en allmän arkitekttävlan. I samband härmed påyrkar byggnadsstyrelsen, att nu pågående restaureringsarbeten avbrytas och ersättas av erforderliga skyddsarbeten, detta för att icke frågan om domkyrkans framtida gestaltning skall alltför mycket föregripas genom dessa arbeten.

Medan flertalet i ärendet hörda myndigheter sålunda enat sig om att tillstyrka anordnandet av en tävlan, om ock i olika omfattning, råder bland de sakkunniga olika meningar om nödvändigheten av att i avvaktan härpå fortsätta de ombyggnadsarbeten, vartill riksdagen anvisat medel. Den av domkapitlet använda expertisen har uppenbarligen funnit arbetena synnerligen brådskande. Byggnadsstyrelsen åter har efter förnyad undersökning ansett sig kunna formligen föreslå Kungl. Maj:t, att »med det fortsatta ombyggandet av strävbågarna och angränsande murkrön skall anstå, till dess frågan om den slutliga restaureringen blivit avgjord», varvid dock förutsättes, att domkapitlet skyndsamt framlägger utredning angående under tiden erforderliga skyddsarbeten.

Med hänsyn till att det här gäller disponerandet av utav riksdagen anvisade medel synes det skäligt, att riksdagen erhåller kännedom om de åtgärder, vartill byggnadsstyrelsens senaste yttrande i ärendet kan föranleda. Skulle resultatet av en arkitekttävlan bli, att de östbergska strävbågarna ånyo skola ombyggas, kommer detta otvivelaktigt att fördyra den slutliga restaureringen. Kunnna däremot nu pågående ombyggnadsarbeten enligt byggnadsstyrelsens förslag ersättas med vissa skyddsarbeten, torde en sådan fördyring kunna undvikas. Då byggnadsstyrelsens förslag avgavs för en månad sedan, voro endast tre strävbågar ombyggda av de åtta, vartill 1941 års riksdag anvisat medel. Sedermera ha arbetena åter upptagits och f. n. är ytterligare en strävbåge under rivning. Ett beslut i ärendet synes sålunda vara brådskande, om det skall kunna påverka nu pågående arbeten. Saken synes så mycket mera värd allmänt beaktande, som det kan väntas, att förslag till reparationsarbeten på domkyrkans norra fasad framläggas, så snart de nu pågående arbetena på den södra avslutats.

Under hänvisning till vad här ovan framhållits anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra följande frågor:

1) Har herr statsrådet tagit ställning till det framlagda förslaget om utlysande av en allmän arkitekttävlan rörande Uppsala domkyrkas restaurerande?

2) Har herr statsrådet för avsikt att enligt byggnadsstyrelsens förslag låta avbryta de nu pågående restaureringsarbetena och i besparingssyfte ersätta dem med sådana mindre omfattande skyddsarbeten, som av sakkunniga kunna anses tillräckliga till dess restaureringsfrågan slutgiltigt lösts?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 24.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 28 april 1942.

Anmälades att vaktmästaren hos kammaren E. W. Älvenstrand den 21 i denna månad inkallats till militärtjänstgöring samt att herr talmannen förordnat

Sture Larsson att från och med nämnda dag tills vidare under Älvenstrands tjänstledighet uppehålla hans befattning; och blev den sålunda vidtagna åtgärden godkänd.

Anmälades vidare att kanslisten hos kammaren, jur. kand. Bengt Ericsson, vilken inkallats till militärtjänstgöring, på grund därav anhållit om tjänstledighet tills vidare från och med denna dag. Denna ansökan bifölls; och förordnades amanuensen, jur. kand. Allan Löfgren att tills vidare under tiden för Ericssons tjänstledighet uppehålla dennes kanslistbefattning.

In fidem
Sune Norrman.

§ 25.

Till bordläggning anmälades första lagutskottets memorial, nr 32, i anledning av remiss från kamrarna av väckta motioner om inrättande av en hovrätt för nedre Norrland.

§ 26.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bosättningslån;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till statens polis-skola; och

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till ny posthusbyggnad i Borås m. m.; samt

från bankoutskottet, nr 167, angående användande av riksbankens vinst för år 1941 m. m.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Avsågos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, nämligen:

nr 316 av herr *Wiberg*;

nr 317 av herr *Wiberg m. fl.*;

nr 318 av herrar *Håstad* och *Lundberg* i Hälsingborg;

nr 319 av herr *Håstad m. fl.*;

nr 320 av herr *Lövgren*;

nr 321 av herr *Bladh m. fl.*;

nr 322 av herr *Norup m. fl.*;

nr 323 av herr *Svedman m. fl.*;

nr 324 av herr *Kyling m. fl.*;

nr 325 av herr *Kyling* och fröken *Andersson*;

nr 326 av herr *Lundberg* i Hälsingborg;

nr 327 av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*;

nr 328 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 329 av herr *Ljungberg m. fl.*;

- nr 330 av herr *Aqvist*;
- nr 331 och 332 av herrar *Björling* och *Sundström* i Skövde;
- nr 333 av herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 334—337 av herrar *Lindberg* i Stockholm och *Cruse*;
- nr 338 och 339 av herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 340 och 341 av herr *von Friesen*;
- nr 342 av herrar *von Friesen* och *Lindberg* i Stockholm;
- nr 343 av herr *von Friesen m. fl.*;
- nr 344 av herr *Gustafsson* i Tenhult *m. fl.*;
- nr 345 av herr *Nilsson* i Steneberg *m. fl.*; samt
- nr 346 av herr *Ekdahl*.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.